

د افغانستان اسلامي امارت

د لوړو زده کړو وزارت

د پکتیا پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډیپلوماسي خانګه

د بریکس (برازیل، روسیه، انډیا، چین، جنوبي افریقا) اتحاد پیژندنه

The Introduction of BRICS (Brazil, Russia, India, China, south Africa)

(د لېسانس دورې پایلیک)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: خلیل احمد قریشي

لارښود استاد: پوهنیار عبدالمتین جلیلي

کال ۱۴۰۱ / ۸ / ۳ هـ ش

سورة الاحقاف

ڊالی

په اول قدم کې د ژوند یوه لویه هستی گراني مورجاني ته چې نهايه ډير تکلیفونه يې راسره گاللي دي ورپسې ټولو دوستانو ته چې هميشه يې زما ملاتړ کړی دی همدارنگه ټولو گرانو استادانو ته چې په کمو امکاناتو يې زموږ تعليمی سطحه لوړه کړي ده

خليل احمد (قريشي)

منلیک

ترتولو د مخه په خورا عاجزی د کائناتو د سترخښتن د فضل او کرم شکر ادا کوم چې هغه (جل جلاله) نه یوازې ددې لیکنې د بشپړولو توفیق راکړو، بلکې زما د ژوند د پیل څخه تردې دمه چې دانعامونو ځانگړتیاوې او هوساینې مې په برخه شوې یواځې د حقیقي خښتن تعالی محض فضل او احساندی، چې پرما عاجز یې کړی دی، په دې هیله چې پاتې ژوند د الله (جل جلاله) په توفیق سره د هغه په اطاعت او د والدینو د خدمت ترڅنگ د ټولني په خدمت کې تیر کړم.

دالله (جل جلاله) د حمد او ثناء څخه وروسته د هغه (جل جلاله) د غوره استازي او د هغه صلی الله علیه وسلم په اصحابو چې د سرونو په نذرانه کولو یې اسلام زمونږ تر ټاټوبي رارسولی دی، درود وایم . همداراز د پکتیا پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو دپوهنځي جیدو او تکړه استادانو او په ځانگړي توگه د لارښود استاد پوهنیار عبدالمتین جلیلي څخه ډیره مننه کوم او کور ودانی ورته وایم، چې د ډیرو مصروفیتونو سره سره یې بیا هم زه هڅولی یم، او د موضوع په لیکنه کې یې په رښتیني توگه زما سره انتهایي مرسته کړې چې په پایله کې ورته د ذوالجلال رب څخه د دواړو جهانونو خوښي او نیکمرغي غواړم.

په درنښت

خلیل احمد (قریشی)

تقریظ

لنډيز

بريکس (B R I C S) يو اقتصادي او سياسي اتحاد دی، د بريکس نوم (برازيل، روسيه، چين، هندوستان، سويلی افريقا) عضوه هېوادونو له لومړي حروف څخه تشکيل شوی دی، ۲۰۰۹-۶-۱۶ تاريخ په روسيه کې يې د بنسټ ډبره کېښودل شو، وروستي غونډه يې په انلاين ډول د چين په کوربتوب (۲۰۲۲-۶-۲۳) تاريخ ترسره شوه

بريکس اتحاد د نړۍ د داسې پياوړو اقتصادي هېوادونو اتحاد دی چې ليری نه ده پر نړۍ به يې راج وچليري، بريکس په خپل ۱۴ کلن عمر کې د غړو هېوادونو ترمنځ پر همکاريو برسیره يو بانک (نوي پراختيا بانک) هم ايجاد کړو، چې په لومړيو کې ۱۰۰ ميليارده سهميه درلوده. بريکس اتحاد کوشش کوي، چې پر غرب اتکاء کمه کړي، ترڅنگ يې بريکس په دی هڅه کې ده، چې په (IMF) (WB) هم ترخپله وسه تکیه کمه کړي.

د بريکس (B R I C S) عضوه هېوادونو داخلي همکاري او په نړيوالو قضايو کې د يو بل ملاتړ د دی سبب کيدای شي چې راتلونکې کې په لويو قضايو کې لا خپل رول محکم او ډير کړي، د بريکس داخلي ثبات هغه وخت لا ډير وليدل شو، کله چې د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبلۍ کې د امريکايی او اروپايی استازو د کوششونو سره سره د بريکس عضوه هېوادونو د روسیې پر ضد له رايی کارولو څخه ډډه وکړه.

بريکس اتحاد د اهميت ترڅنگ يو شمير اهداف هم لري، د امن شورا په دايمي غړو کې تغير، د غرب پر وړاندې مبارزه، سيمه ايز پرمختگ، د طبعی پېښو د رامنځته کيدو په صورت کې د بشري مرستو رسول.

د نړۍ ځيني هېوادونه په دي لټه کې دي له بريکس سره يوځای شي، ايران، ارجنټاين، الجزاير، مصر، سعودي عربستان.... د هغو هېوادونو له جملي څخه دي چې د بريکس له مشرانو څخه غواړي تر څو په بريکس کې غړيتوب ورکړي، پوښتنه دا ده چې ولي هېوادونه غواړي چې د غرب پرځای له بريکس سره رابطه ټينگه کړي، يا حد اقل د امريکا سره روابطو ته پري صدمه ورسوي، بريکس هغه ځانگړنې چې لري يې د غرب سره نشته لکه اقتصادي، سياسي، نظامي، ټکنالوجي، ځانگړونو سره سره په ارزانه بيه توليد، د نړۍ په سطحه د انژري/نفټو او خامو موادو پريانه شتون، په ډير شمير کې فني او تخصصي افرادو شتون... هغه لاملونه دي چې د بريکس ارزښت يې لا ډير کړې دی.

لړلیک

عنوان
سریزه ۱

لومړی څپرکی

نړیوالو سازمانونو په هکله عموميات

- لومړی مبحث: د نړیوالو سازمانونو د جوړېدو تاریخي شالید ۲
- دویم مبحث: د نړیوالو سازمانونو تعریف او مفهوم ۴
- درېیم مبحث: د نړیوالو سازمانونو موخې ۶
- لومړی جز: د نړیوالو سازمانونو عامې موخې ۶
- څلورم مبحث: د نړیوالو سازمانونو اهمیت ۶
- پنځم مبحث: د نړیوالو سازمانونو گټې ۷
- شپږم مبحث: د اسلام مبارک دین او نړیوال سازمانونه ۸
- لومړی جز: د قران کریم عام خطاب ټول بشریت ته ۹
- درېیم: د نړۍ سرتو سیاسي مشرانو ته د پیغمبر علیه السلام خطونه ۱۰
- اووم مبحث: د نړیوالو سازمانونو ځانگړتیاوې ۱۰
- لومړی: استقلال او ازادې ۱۰
- دویم: د یو مستقل نړیوال حقوقي شخصیت درلودل ۱۱
- درېیم: د دوام خاصیت ۱۱
- اتم مبحث: د نړیوالو سازمانونو طبقه بندي ۱۱
- لومړی جز: د موضوع له حیثه طبقه بندي ۱۲
- دویم جز: د صلاحیتونو له حیثه د سازمانونو طبقه بندي ۱۳

دریم جز: د غړو د نوعیت له حیثه د سازمانونو طبقه بندی ۱۳

څلورم جز: د جغرافیوي قلمرو په اساس طبقه بندی ۱۴

دوهم څپرکی

د بریکس هر اړخیزه پیژندنه

لومړی مبحث: د بریکس تاریخي مخینه ۱۶

دوهم مبحث: د بریکس ناستې ۱۷

دریم مبحث: د بریکس سره د جنوبی افریقا یوځای کیدل ۱۹

څلورم مبحث: د بریکس فعالیتونه او لاسته راوړنې ۱۹

دوهم جز د بریکس لاسته راوړنې ۲۰

څلورم مبحث: بریکس اهداف ۲۱

پنځم مبحث: په بریکس کې د عضوه هېوادونو اهداف ۲۲

لومړی جز روسیه او بریکس ۲۲

دوهم جز برازیل او بریکس ۲۳

دریم جز هندوستان او بریکس ۲۳

څلورم جز چین او بریکس ۲۴

پنځم جز جنوبی افریقا او بریکس ۲۴

دریم څپرکی

بریکس او نړۍ

لومړی مبحث: د بریکس اهمیت ۲۵

دویم مبحث: بریکس اوس ولې دومره مهم ده؟ ۲۶

دریم مبحث: بریکس او پر وړاندې یې خنډونه ۲۷

څلورم مبحث: بریکس او د اوکراین جگړه ۲۷

۲۹.....	پنجم مبحث: بریکس او نوي غړي
۳۱.....	لومړي جز: بریکس او ایران
۳۱.....	دوهم جز: ارجنتاین او بریکس
۳۱.....	دریم جز: خومره هېوادونه غواړي چې په بریکس کې غړیتوب واخلي
۳۲.....	پایله
۳۴.....	وړاندیزونه
۳۵.....	اخځلیکونه

سريزه

الحمد لله وحده والصلوة والسلام على من النبي بعده اما بعد: فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم: قال الله تبارك وتعالى: ((واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا...)). [آل عمران آيه ١٠٣] او قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((عن ابي موسى رضى الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا)). [رواه البخاري و مسلم] ادا چې نن ورځ په نړۍ کې زيات شمير هېوادونه وجود لري، نو هېڅ يو هېواد د قلمرو په داخل کې ايسار ندي پاتي شوي، بلکې مجبور دي چې د پرمختگ او خپلو مقاصدو او گټو د لاسته راوړلو لپاره له نورو هېوادونو سره اړيکې ټينگي کړي. نو هېوادونو دا اړينه وگڼله چې په نړيواله سطحه داسې ارگان يا سازمان رامنځته کړي، چې تر څو وکولای شي چې خپلې موخې ترلاسه کړي. نو ددې سازمانونو په رامنځته کېدو سره (برازيل، روسيه، هندوستان، چين، او جنوبي افريقا) هېوادونو هم دا مهمه وبلله، چې په خپل منځ کې يو اتحاد يا ائتلاف رامنځته کړي، تر څو لا د پرمختگ په رديف کې ځای اشغال کړي، د بريکس ډله يا اتحاد چې په نړيواله سطحه د پياوړو اقتصادي ځواکونو يو قطب تشکيلوي، د پراخو انساني، فزيکي، فني او تخصصي منابعو په لرلو سره په نړيوال اقتصادي ډگر کې تر نورو هېوادونو يو قدم وړاندې دي.

د بريکس (BRICS) عضوه هېوادونو داخلي همکارې او په نړيوالو قضايو کې د يو بل ملاتړ د دې سبب کيدای شي چې راتلونکې کې په لويو قضايو کې لا خپل رول محکم او ډير کړي.

دغه منوگراف چې دري فصلونه لري، په لومړي فصل کې مې د سازمانونو په رابطه عموميات راخستي دي، په دوهم فصل کې مې پر تاريخي سير، اهدافو، فعاليتونو بحث کړي دی.

په دريم فصل کې د بريکس په اهميت، د نويو غړيو پر جذب، وړاندېزونو، او پايله مشتميل ده، د منابعو د استفادې په رابطه دا وایم چې په پښتو ژبه د معلوماتو نه شتون شخص مجبوره کړي چې د انگلسې او فارسي څخه استاده وکړي.

د انټرنېټي په منابعو د استعمال سره مې ډير کوشش وکړو، چې معتبر سايتونو څخه گټه واخلم او تر ډيره په خپل پلان کې کاميابه شوي هم يم.

لومړی څپرکی

نړيوالو سازمانونو په هکله عموميات

لکه څرنگه چې پوهېږو، په ننی عرصي او متمدنه نړۍ کې زيات شمېر هېوادونه وجود لري او اکرته يې ورځ تر بلې د پرمختگ په حال کې دي، خو که چېرته نوموړو هېوادونو ته وگورو هېڅ يو هېواد به داسې پيدا نه کړو، چې هغه دې د خپل قلمرو په داخل کې ايسار پاتې شوی وي او بيا دې پرمختگ کړي وي، بلکې د پرمختگ لپاره مجبور شوی، چې د خپل هېواد له دايرې څخه بيرون ته ووځي او له نورو هېوادونو سره په مختلفو برخو کې د مختلفو مقاصدو او گټو دلاسته راوړلو لپاره خپلې اړيکې قايمې کړي، چې دغه اړيکې کله د دوه، درې او کله هم د زياتو هېوادونو ترمنځ وي او هر کله چې د څو هېوادونو ترمنځ د مشترکو گټو او مقاصدو ترلاسه کولو لپاره روابط پيدا کېږي، نو ددې لپاره چې دغې گټې او مقاصد په ښه ډول سره لاسته راوړل شي، او البته راوړل يې جواز پيدا کړي او د نوموړو مقاصدو د لاسته آندې ضرورت پيدا کېږي، چې راوړلو په صورت کې يو له بل څخه زيانمن نه شي، نو بايد د نوموړو هېوادونو ترمنځ يوه منظمه اداره په سازمان موجود وي.

لومړی مبحث: د نړيوالو سازمانونو د جوړېدو تاريخي شاليد

د نړيوالو سازمانونو په رابطه په سلونو کلونو پخوا هم دا نظريات او خيالات موجود وو، چې د هغه وخت د اقتصادي او ټولنيزو حالاتو ته په کتو سره منځته راتلل يعنې هغه وخت کې هم خلک د امن غوښتو نکي وو او پدې لټه کې ول. چې بايد داسې يو طاقت رامنځته شي چې امن او سوله راوړي او داسې څېړونکي هم موجود وو، چې د هغو پر اند تر څو چې د نړۍ قومونه سره متحد نه شي تر هغې پورې امن راتلل ناشونی دی. د هغوی په نظر ټوله نړۍ بايد د يو حکومت تابعداري وکړي؛ خو دغه کار ناممکن وو، خو له بله پلوه دا هم ضروري وه، چې د نړۍ قومونه د يو منظم سازمان لاندې راشي او دا د نړۍ د قومونو غوښتنه هم وه، چې ټول سره يو ځای د يوې نړيوالې ادارې بنياد کېږي تر څو نړيوالې ستونزې حل کړای شي، خو له بل طرفه که وگورو نو د جنگ او جگړې له امله نړيوالو ته ډېر زيات ځاني او مالي تاوانونه او خسارات ور واوښتل؛ نو نړيوال په دې فکر کې شول چې بايد دا اختلافات د سولې له لارې حل او فصل شي، د جنگونو او جگړو مخنيوی وکړي ترڅو آرام او هوسا ژوند ته لاره برابره کړي نو همغه وو، چې علماء او حقوقپوهان د يو نړيوال سازمان د رامنځته کېدو په فکر کې شول، چې لدې جملې څخه يې د ځينو علماوو نظريات په لاندې ډول دي:

(۱) **ويليام پن**: (۱۶۳۳-۱۷۱۸) م کال پورې ژوند درلود، نوموړي د انگلستان د کويکر د فرقي مذهبي غړی و، هغه په دې عقیده وو چې کله د دولتونو ترمنځ اختلافات رامنځته کېږي له دې اختلافاتو د حل او فصل لپاره بايد داسې يوه مرجع موجوده وي، چې د دوی ترمنځ د سولې او منځگرتوب پوره او تام اختيارات ولري، چې ددې کار لپاره بايد ټول دولتونه سره متحد شي او په متجاوز هېواد بايد هغه تاوان ومني او ورپې کړي.

(۲) **ژان ژاک روسو**: چې د (۱۷۱۲-۱۸۰۴) م کال پورې يې ژوند درلود په (۱۹۷۲) م کال کې يې يو پيشهاد وړاندې کړ، چې بايد يو نړيوال فيدراسيون^۱ تشکيل شي ترڅو د جنگ او جگړو مخه ونيسي او د نړيوالو اختلافاتو په حل او فصل کې مرسته وکړي. (بصيرت ۱۳۹۹هـ ش، مخ ۱۱-۱۰)

(۳) **امانوئل کانت**: چې د (۱۷۲۴-۱۸۰۰) م کال پورې ژوند درلود، ده په خپلو ويناوو کې د دايمي سولې په هکله ويل چې (ټول ملتونه او قومونه بايد سره متحد او يو شي ترڅو سوله او امنيت رامنځته شي).

سره له دې چې د نړيوالو سازمانونو په هکله علماوو ډېر نظريات ورکړل ولي متاسفانه تر ډېره وخته يو هم عملي جنبه غوره نه کړه؛ خو څرنگه چې په نړۍ کې ډېرو اختلافاتو وجود درلوده؛ نو له بله پلوه د علماوو هڅو لاهم جريان درلوده او په دې هکله يې زيات نظريات ورکړل.

خو څرنگه، چې د ۱۹ پېړۍ دويمه نيمايي تقريباً د اروپا د صلحې او ارامۍ دوره شمېرل کېږي؛ ځکه کوم جنگونه چې په دې وخت کې رامنځته شول لنډ او کوتاه وو، خو له بله پلوه په همدغه وخت کې صنعتي پرمختگ، تخنيک او ننگي صنايعو هم ډېره وده کړې وه او يو خطرناک حالت رسېدلي وو، نو په همدې دليل د صلحې لپاره فکر کولو هم ډېر قوت حاصل کړي وو، چې بالاخره د (۱۸۹۹) م کال په اخر کې تزارې روسيې ددې توان نه درلوده، چې خپله اسلحه او فوځي عسکر د فرانسې او المان په مقابل کې برابر کړي نو هماغه وو چې د لومړي ځل لپاره د لاهې د صلحې نړيوال کنفرانس چې (۲۶) هېوادونو پکې برخه درلوده په دې خاطر تشکيل شو، چې منازعات د جنگ او جگړې له لارې نه بلکې د صلحې له لارې څخه حل او فصل کړي. نو په دې اساس ۲۰ پېړۍ د سياست په نړۍ کې د خاصې توجه وړ وه؛ ځکه دا پېړۍ د سياستمدارانو په ليدو کتو سره پيل کېږي پدې معنی چې (دوم نیکولاس) د تزارې روسيې صدر په (۱۸۹۹) م کال کې د اروپايي دولتونو په گډون د يو کنفرانس د جوړېدو غوښتنه وکړه، چې نوموړی کنفرانس د هاگ (لاهي) په ښار کې جوړ او په لاندې موضوعاتو يې فيصلې صادرې کړې

(۱) نړيوال اختلافات بايد د سولې او امن له لارې حل او فصل شي.

(۲) په ځمکنۍ جگړو کې به د بشري حقوقو د قواعدو او نورمونونو رعايت کېږي.^۱

هغه صداقت چې پدې کنفرانس کې د گډون کوونکو په احساساتو کې لیدل کېده هغه د دوی صداقت او سولې پلوي وه، چې نړیوال اعتماد یې ترلاسه کړی وو، همدا دلیل وو چې نوموړي کنفرانس زیات بری ترلاسه کړ، له دې نه وروسته فرانسې او چین هم د نړیوالې سولې او امنیت د غونډې د جوړېدو وړاندیز وکړ او ورپسې امریکا په (۱۹۰۴)م کال کې د یو نوي کنفرانس د جوړېدو غوښتنه وکړه؛ مگر متاسفانه چې د روس او جاپان جگړو د پورته غوښتنو عملي کول له ځنډ سره مخ کړل، خو (۱۹۰۷)م کال کې د لاهې د صلحې دویم کنفرانس چې تزاری روسې په غوښتنه چې تقریباً (۴۰) هېوادونو پکې گډون کړی وو، چې زیاتره یې غیر اروپایي هېوادونه وو، د کنفرانس گډون کوونکو دولتونو (۱۳) عهد نامې لاسلیک کړې

د لاهې د صلحې د کنفرانسونو نتایج دومره ښه نه وو، مگر بیا هم ویلی شو چې د صلحې غوښتنې ارمان یې له ځان سره درلود، او د لومړي ځل لپاره یې د نظامي سلاحگانو کنترول او د وړاندوونکو اتومي سلاحگانو د مسابقي د مخنیوي موضوع یې د نړیوالو افکارو په وړاندې په سیاسي مستوی مطرح کړه او بل هغه څه چې پدې کنفرانس کې په حقوقي برخه کې لاسته راوړل شول هغه په ځمکنۍ جگړو کې د بشري حقوقو قواعدو ته د احترام مسئله وه، چې جگړه مار دولتونه یې هغې ته متوجه کړل اما ددې دومره هلو ځلو سره سره نړیوال پدې ونه توانیدل چې د لومړي نړیوال جنگ مخه ونیسي؛ خو د لومړي نړیوال جنگ څخه وروسته د سولې او ارامۍ لپاره بله پروسه شروع شوه، چې هغه د جامعه ملل د سازمان تشکیل وو. نوموړی سازمان په (۱۹۲۰)م کال د جنورۍ په لسمه نېټه تصویب لازم الاجر او پرانستل شو او د جامع ملل یا د ملتونو ټولني په نوم یې د سویس په مرکز ژنیو ښار کې یې خپل فعالیتونه پیل کړل. چې ټولټال (۶۳) هېوادونو پکې په دایمي ډول عضویت اخېستی وو. نوموړی سازمان په نړۍ کې په نړیواله سطحه لومړنی سازمان وو چې رامنځته شو چې منظم تشکیلات او ارگانونه یې درلودل. نوموړی سازمان د ځینې عواملو له امله د دویم نړیوال جنگ د شروع کیدو سره سم په (۱۹۳۹)م کال کې عملاً سقوط او له منځه ولاړ. (موسی زاده، ۱۳۹۱ه ش، مخ. ۳-۴)

دویم بحث: د نړیوالو سازمانونو تعریف او مفهوم

نړیوال سازمانونه ډېر پراخ او وسیع مفهوم لري؛ خو ددې پراختیا سره سره بیا هم حقوقپوهان په دې نه دي توانیدلي، چې د نړیوالو سازمانونو لپاره داسې یو واحد تعریف پیدا کړي، چې په نړیواله کچه یو منل

^۱ د څو سیاسي واحدونو (آیالتونو یا هېوادونو) اتحاد او د واحد مرکزي دولت جوړښت د فیدراسیون یا نامه یادېږي ۲۰۲۲/۱۰/۱۰

شوی تعریف وي، نو پدې اساس د نړيوالو سازمانونو لپاره مختلف تعريفات شوي دي، چې په لاندې ډول د نړيوالو سازمانونو مفهوم او تعريفاتو ته اشاره كوو:

د نړيوالو سازمانونو كليمه اصلاً له دوه كليمو څخه تركيب شوې ده، چې يوه يې نړيوال او بله يې سازمان ده او دغه دواړه كليمې الندي معناوې لري:

لومړی: نړيوال: د نړيوال كليمه د يوې بلې كليمې (ملي) په مقابل کې کارول کېږي او د ملي كليمې اطلاق په ټولو هغو موضوعاتو يا قضايوو باندې کېږي، چې د يو معلوم هېواد د سرحداتو په داخل کې وي. مثلاً که ووايو چې د افغانستان ملي شورا، ملي اقتصاد، ملي بيراغ، ملي صنايع او داسې نور دا ټول هغه څه دي، چې يوازې په داخل د افغانستان پورې اړه لري؛ ولې د نړيوال كليمه په هغو موضوعاتو پورې اړه لري کوم چې د يو ځانگړي هېواد په سرحداتو پورې منحصر نه وي، بلکې خبره په دوو يا زياتو هېوادونو پورې تړاو پيدا کوي. دا په دې معنی ده چې، کله يوه موضوع يا قضيه د يو دولت له قلمرو څخه د باندې د بل يا نورو دولتونو پورې هم تړاو پيدا کوي، نو دا موضوع بيا نړيواله موضوع گڼل کېږي.

دويم: سازمان: د سازمان كليمه اصلاً يوه فارسي كليمه ده، چې د جوړښت، ساختار او تشکيلاتي بنسټ معنی ورکوي. په عمومي توگه کولی شو ووايو چې سازمانونه يو ډول حقوقي جوړښتونه يا تشکيلاتي بنسټونه دي، چې په نړيواله کچه د يو حقوقي شخصيت په توگه رامنځته کېږي او د يو شمېر حقوقو او وجايبو درلودونکي گڼل کېږي. دا چې د نړيوال سازمان د لغوي مفهوم سره مو څه ناڅه بلدتيا پيدا کړه اوس غواړو چې په اصطلاحي توگه نړيوال سازمان ته تعريفات وکړو:

(۱) نړيوال سازمانونه عبارت د هغو ټولنو څخه دي، چې په هغه کې د مختلفو دولتونو نماينده گان اشتراک ولري او دا ټولني د مشخصو او دايمي اهدافو لپاره کار کوي .

(۲) نړيوال سازمانونه عبارت د هغو ارگانونو څخه دي، چې د نړيوالو معاهداتو په اساس چې هغه د دولتونو يا غير د دولتي مراجعو له خوا لاسليک شوي وي، د مشخصو او معينو اهدافو لپاره له يو بل سره همکاري کوي او د منظمو تشکيلاتو او خاص چارتر يا منشور لرونکي وي. د نړيوالو سازمانونو د تشکيل اساس هامغه (تاسيسونکې معاهده) ده چې د مربوطه سازمان د اساسنامې په حيث منعقد شوي ده. (بصيرت ۱۳۹۹ه ش، مخ. ۱۴-۱۳)

درېيم مبحث: د نړيوالو سازمانونو موخې

دا يوه معلومه خبره ده، چې په دنيا کې هره هڅه او هاند د يو ټاکلي هدف او موخې د لاسته راوړلو لپاره سرته رسېږي، نو په همدې اساس نړيوال سازمانونه هم د يو زيات شمېر پراخو او هر اړخيزو اهدافو د لاسته راوړلو لپاره رامنځته شوي دي. د نړيوالو سازمانونو د جوړېدو اهداف په ددو کټگوريو باندې ويشو، چې يې عام او بل يې خاص اهداف دي، چې هر يوه ته په لاندې ډول اشاره کوو.

لومړی جز: د نړيوالو سازمانونو عامې موخې

لکه څرنگه مو چې په سزیزه کې وويل چې انسان يو ټوليز مخلوق دی او په تنهائې سره نه شي کولی چې خپل ژوند پرمخ بوځي؛ نو پدې اساس ټول انسانان يو د بل همکاري ته اړ دي، نو همدارنگه په نړيواله سطحه دولتونه هم نه شي کولی چې د نورو دولتونو څخه جدا ژوند وکړي؛ نو په دې اساس دولتونه هم د نورو هېوادونو اړیکو ته محتاج دي، تر ددې روابطو په سيوري کې يو د بل د ضرورتونو په پوره کولو کې يو بل ته سره لاس ورکړي، او ددې هدف د لاسته راوړلو لپاره هېوادونه دې ته اړ کېږي تر څو د نړيوالو سازمانونو په چوکاټ کې سره منسجم او منظم شي او په ټولو مواردو کې يوله بل سره همکاري وکړي د عمومي اهدافو په سر کې کولی شو، چې د لاندې مواردو څخه يادونه وکړو:

(۱) د نړيوال امنيت، نړيواله سوله، د جنگ او جگړې او مخدره موادو مخنيوی، د هستوي وسلو او نورو وسله والو مسابقاتو مخنيوی او د ټولو هغو مواردو مخنيوی چې نړيوال امن او سولې ته گواښ وي، همدارنگه د هېوادونو ترمنځ د منازعاتو سوله ايز حل

(۲) په اقتصادي ميدان کې د پرمختللمو هېوادونو هڅول ترڅو د درېيمې نړۍ او مخ پر ودې هېوادونو کې د صنعت، زراعت، تجارت او نورو زمينو کې سرمايه گذاري وکړي او پدې اړه اړوند موضوعاتو ته رسیده گي وکړي.

(۳) د خودمختاری د اصل پر بناء د ملتونو تر منځ د دوستانه روابطو پراختيا. (بصيرت، ۱۳۹۹ه ش، مخ ۱۶-۱۵)

څلورم مبحث: د نړيوالو سازمانونو اهميت

د تېرو مبحثونو له مطالعې څخه د نړيوالو سازمانونو د جوړېدو اهميت په گوته کېږي، نړيوال امنيت او سوله، د نړيوالو جنگونو، تروريزم او مخدره موادو د قاچاق مخنيوی، د درېيمې نړۍ د هېوادونو د وضعيت ښه والی، د مظلومو ملتونو حاميه او دفاع، په مختلفو مواردو کې د مختلفو هېوادونو ترمنځ د حسنه روابطو

غورونه او د منازعاتو د منځه وړل او داسې نورو نړيوالو موضوعاتو څخه د نړيوالو سازمانونو اهميت بڼه په گوته کېږي.

پنځم مبحث: د نړيوالو سامانونو گټې

لومړی: نړيوال سازمانونه د قومونو ترمنځ اړيکې ټينگوي او ټول هېوادونه سره متعهد کوي او همدارنگه د ټولو قومونو په يو ځای کولو کې مرسته کوي

دویم: که چېرې دوه هېوادونه په خپلو کې سره وران شي او دغه هېوادونه ونه شي کړای چې د حل لاره راوباسي نو پدې صورت کې نړيواله اداره يوه موثره او مهمه ونډه لري او د خپلو استازو په مرسته دواړو هېوادونو ترمنځ سوله کوي.

درېیم: د نړيوالو سازمانونو په مرسته هغه هېوادونه چې مخ په پرمختگ دي کولی شي چې د پرمختللي هېوادونو څخه تجربې ترلاسه کړي او خپل هېواد پرمختللی او مرتقي کړي.

څلورم: د نړيوالو سازمانونو په مرسته د هېوادونو مختلفې چارې لکه: زراعت، صنعت، دفاع، ساينس، ټکنالوژي، طب، اقتصاد او داسې نورې برخې د بهرني خواته ځي.

پنځم: نړيواله اداره په څو اړخيزه (کثیرالاطراف) معاهدو په تشکيل او تکميل کې فعاله ونډه لري.

شپږم: د نړيوال سازمان په مرسته امن او تحفظ پرمخ ځي، همدارنگه د هېوادونو ترمنځ دوستانه اړيکې پرمختگ کوي د جگړې پر ځای مذاکرات د مسايلو حل په بڼه توگه راويستلي شي کوم چې د ټولې نړۍ د امن او تحفظ سبب گرځي .

اووم: د نړيوالو سازمانونو په مرسته د نړۍ قومونه يوځای د مذاکراتو يو ميز ته کيني او د نړيوالو اقتصادي ستونزو د حلولو کوښښ کوي

اتم: د نړيوال سازمان غړي هېوادونه يو بل د زرايعو او وسايلو څخه د خپل هېواد د پرمختگ لپاره گټه پورته کوي.

نهم: د سازمان غړي هېوادونه د امن او جمهوريت، فردي ازادي، د عوامو سوکالي او ترقي په پرمختگ کې پوره ونډه سرته رسوي.

لسم: د سازمان غږي هېوادونه د ناروغيو، سيلاب، قحطي، لوږې او نورو افتونو مقابله کوي او يوځای تاوان ورکولی شي .

يوولسم: د نړيوال سازمان غږي هېوادونه خپل سيمه ايز سالميت او د سياسي استحکام په کلکولو کې مرسته کوونکي ثابتېدلی شي.

دولسم: نړيوال سازمان نړيوال امن ته د ورپېښو خطرونو مقابله کوي او د نړۍ قومونه سره يوځای د امن لپاره کار کوي او په گډه ورته طرحه جوړوي. (بصيرت ، ۱۳۹۹هـ ش، مخ ۱۷-۱۸)

شپږم مبحث: د اسلام مبارک دين او نړيوال سازمانونه

د اسلام مبارک دين د ټول بشریت لپاره د سولې، ښه ژوندانه سوکالی او بشپړتيا تر ټولو لوی پيغام دی، د قران کریم اکثره احکامات او پيغامونه په (ياأيهاالناس) يعنې ای خلکو! پيل شوي دي، چې معنا يې ټول يا عام خلک دي او ترې معلومېږي، چې د کومې ځانگړې ډلې او فرقې لپاره نه دي؛ نو کله چې د اسلام مبارک دين پيغام د ټول بشریت لپاره؛ نو له همدې امله مور ويلي شو، چې د اسلام مبارک دين يو نړيوال دين دی او په کومې خاصې فرقې، قوم، نژاد او ډلې پورې تړلی نه دی. د ځمکې گره د ټولو انسانانو گډ او مشترک کور دی او الله تعالی په کې انسان خپل استازی او خليفه گرځولی دی، چې د خپلو احکاماتو په واسطه يې له بدو لارو څخه منعه کوي او ښو لارو ته يې راوړي، د ځمکې پرمخ انسانان هم دا مهال په بيلايلو هېوادونو کې سره وېشل شوي دي، خو بيا هم لکه محمد صلی الله عليه وسلم د مبارک حديث د مفهوم له مخې چې وايي ((مثل المؤمنین فی توادهم و تراحمهم و تعاطفهم کمثل الجسد الواحد اذ اشتکی منه عضو تداعی له سائرالجسد بالالم والحمی.))

ژباړه: د مؤمنانو مثال په محبت، رحم، شفقت او يو له بل سره په مهربانۍ کې داسې دی لکه يو جسد او کله چې په جسد کې پر يو غړي باندې درد او تکليف وي؛ نو د هغه غړي له امله ټول وجود په درد او تبه اخته وي. په دې اساس ويلي شو، چې د اسلام مبارک دين يو نړيوال دين دی؛ نو په دې دين کې به خامخا داسې احکام شتون ولري، چې هغه د نړيوالو اړيکو او سازمانونو لپاره استناد شي، لکه قران کریم څوارلس سوه کاله د مخه له نورو قومونو او ټولنو سره د مسلمانانو د اړيکو او مناسباتو لپاره اصول او بنسټونه ټاکلي دي او محمد صلی الله عليه وسلم د مسلمانانو د لومړني لارښود په توگه هغه په خپل ژوند کې کړي هم دي. او محمد صلی الله عليه وسلم په مدينه منوره کې د خپل حیات (حکومت) په لس کلنه دوره کې له بيلايلو دينونو له پلويانو سره هم اړيکې درلودې او ور سره يې تړونونه وکړل، چې د هغه مبارک ژوند، تړونونه او د نورو دينونو له

پلویانو سره برخورد او چلن په اسلامي سیاست کې د نړیوالو اړیکو لپاره اساس او بنسټ تشکیلوي او ددې لپاره چې نړیوالې اړیکې قایمې شي نو د هغې لپاره د هېوادونو ترمنځ د معاهداتو، اصولو او په نوموړو معاهداتو د دواړو قومونو یا طرفینو توافق ضروري دی. همدارنگه د اسلام په مبارک دین کې پدې هکله زیات او څرگند مثالونه وجود لري، چې په لاندې توگه ورڅخه په لنډ ډول یادونه کوو. (بصیرت ، ۱۳۹۹هـ ش، مخ ۱۸-۲۰)

لومړۍ جز: د قران کریم عام خطاب ټول بشریت ته

قران کریم په زیاتو مواردو کې ټول انسانیت مخاطب کړی دی. مثلاً پدې مبارک آیت کې الله تعالی فرمایي: ((یاایهاالناس انا خلقنکم من ذکر و انثی وجعلنکم شعوبا وقبایل لتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقکم ان الله علیم خبیر)) (الحجرات/۱۳)

ژباړه: ای خلکو! بې شکه مور پیدا کړي یې تاسې ټول د یو سړي او یوې ښځې (آدم علیه السلام او بي بي حوا) څخه او گرځولي مې یې تاسې شعبي او قبيلې ترڅو تاسې یو بل وپېژنئ، بې شکه په تاسې کې د عزت او کرامت څښتن هغه څوک دی چې تقوی ولري. له پورته ایت څخه معلومېږي، چې د اسلام خطاب د ټولې نړۍ انسانانو ته دی او یواځې د یو هېواد او یوې ټولنې خلکو ته متوجه نه دی او د نړۍ پرمخ د ټولو هېوادونو اوسیدونکو باندې غبر کوي ترڅو د اسلام تر چتر لاندې سره راټول شي او په پوره امن، سوله او محبت کې ژوند وکړي. (بصیرت، ۱۳۹۹هـ ش، مخ. ۲۰)

دویم جز: د پیغمبر علیه السلام معاهدات د نورو اقوامو او مذاهبو له خاوندانو سره نبي علیه السلام په خپل ژوند کې د نورو اقوامو او مذاهبو سره د عقیدوي اختلاف باوجود ځینې معاهدې منعقد کړې دي، چې دغو معاهدو به مشترک مفادات او گټې درلودلې، د مثال په ډول لکه د مدینې منورې تړون، د حدیبې د صلحې تړون چې په لاندې ډول به ورته په لنډ اشاره وکړو::

الف: د مدینې منورې تړون

وروسته لدې چې رسول الله صلی علیه وسلم مدینې منورې ته هجرت وکړ او د نوې اسلامي ټولنې بنسټونه یې د مسلمانانو په منځ کې د عقیدوي، سیاسي، او اداري یوالي په راوستلو سره کلک کړل، نو غوره یې وگڼله چې باید د منطقي د نامسلمانو خلکو سره هم اړیکې ښې کړي. له دې ټولو هلو ځلو څخه یې هدف دا وو چې باید گرده بشري ټولنه د امن، روغې جوړې او نیکبختیو خاونده کړي، نو ځکه یې هڅه وکړه چې ټوله منطقه په یوه اداري جوړښت کې سره راوغاړي، د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره یې د روغ نیتۍ او یو بل ته د عفوې داسې په زړه پورې قوانین او اصول جوړ کړل،

چې په هغو ټولنو کې چې له تعصب او زور معلومولو څخه ډکه وه تر اوسه چا نمونه هم نه وه لیدلې.

ب: د حدیبي د صلحي تړون

د هجرت په شپږم کال رسول الله صلی علیه وسلم وغوښتل چې عمره اداء کړي او د دې هدف په منظور د خپلو صحابه وو کرامو سره یو ځای د مکې مکرمې په لور روان شو، خو د مکې قریش یې مانع شول او هڅه یې وکړه ترڅو رسول الله صلی علیه وسلم او ملگري یې مکې مکرمې ته د ورتلو څخه منع کړي؛ مگر نبي علیه السلام د خبرو اترو وروسته په (حدیبه) نومې ځای کې د مشرکینو او مسلمانانو ترمنځ د سولې یو بل تړون لاسلیک کړ، چې د اسلام په تاریخ کې د (حدیبي صلحي) په نامه ونومول شو.

درېیم: د نړۍ سرتو سیاسي مشرانو ته د پیغمبر علیه السلام خطونه

ددې لپاره چې د نړۍ اوسېدونکې د سوکاله او گډ ژوند درلودنکې شي؛ نو پیغمبر علیه السلام د نړۍ سترو پاچاهانو ته لکه د روم، فارس، حبشې او نورو مهمو سیاسي مشرانو ته خطونه ولېږل ترڅو د یو الله تعالی د عبادت او بیرغ لاندې سره راټول شي او هغه موانع او بندونه له منځه یوسي، چې د دوی ترمنځ د بیلتون سبب شوي دي. (بصیرت، ۱۳۹۹ه ش، مخ ۲۵-۲۱)

اووم مبحث: د نړیوالو سازمانونو ځانگړتیاوې

نړیوال سازمانونه د یوې خوا د عامو او گډو ځانگړتیاوو درلودونکي دي په داسې حال کې چې هر سازمان یا څو مشابه سازمانونه بیا د خپلو ځانگړو و خصوصیاتو درلودونکي هم دي، چې دا بیا د هر یو سازمان د جداگانه مطالعې څخه جوتېږي البته د عامو او گډو ځانگړتیاوو په لړکې لاندې مهمو خصوصیاتو ته اشاره کوو:

لومړۍ: استقلال او ازادي

نړیوال سازمانونه باید کاملاً استقلال او ازادي ولري، ځکه چې نړیوال سازمانونه د دولتونو او د اجتماعگانو یوه گډه ټولنه ده او د کومو اهدافو لپاره چې تشکیل وي د هغې اهدافو په لاسته راوړلو کې باید کاملاً ازاد وي او د هیڅ کوم دولت ترلاس لاندې باید کار ونه کړي؛ ځکه خپله سازمانونه په ځانگړي اډول کوم دولت نه دی او نه هم مافوق الدولت دی.

دویم: د یو مستقل نړیوال حقوقي شخصیت درلودل

پدې معنی چې نړیوال سازمانونه باید د غړیو هېوادونو د حقوقي شخصیت څخه پرته د یو نړیوال حقوقي شخصیت په توګه تبارز وکړي، چې پدې هکله د عدالت د نړیوالې محکمې مشورتي دیوان داسې صراحت لري: (سازمانونو ته نړیوال حقوقي شخصیت د غړو هېوادونو په وجه نه بلکې ددوی د اعمالو او فعالیتونو په اساس چې په نړیواله سطحه یې اجرا کوي ورکول کېږي). معنی دا چې نړیوال سازمان د خاصو حقوقو او مکلفیتونو څخه برخورداره کېږي او کله چې نړیوال سازمان نړیوال حقوقي شخصیت ترلاسه کړ، نو په حقیقت کې یو ډول استقلالیت ترلاسه کوي او غړو دولتونو سره یې فرق پیدا کېږي.

درېیم: د دوام خاصیت

نړیوال سازمانونه باید د دوام خاصیت ولري پدې معنی چې نړیوال سازمان د یو موقت وخت لپاره نه؛ بلکې د دایمې اهدافو د پیل کولو په خاطر تشکیل شوي وي، چې د دوام او استمرار خاصیت ورته وایي. یعنې پدې معنا چې د نړیوالو سازمانونو فعالیتونه باید دایمي او په پرله پسې ډول وي او همدارنګه غړي دولتونه هم باید په دایمي او پرله پسې ډول د اړونده سازمان د فعالیتونو په ترلاسه کولو کې هلې ځلې وکړي او همدې ټکي ته په کتو سره ډیری نړیوالو سازمانونو د خپلو فعالیتونو لپاره وخت نه دی ټاکلی.

څلورم: د منظمو تشکیلاتو او ارګانونو درلودل

نړیوال سازمانونه باید یو منظم او منسجم اداري تشکیلات ولري؛ ځکه نن سبا مور ګورو چې د دارنګه سازمانونو شمېر ډېر زیات دي، نو ددې لپاره چې دوی خپل امور په ښه او احسنه طریقي سره اجرا کړي وي، نو لازمه ده چې په خپلو اداري جوړښتونو کې منظم تشکیلات او اجرائیوي اورګانونه ولري. (بصیرت، ه ش، مخ ۲۶-۲۵)

اتم مبحث: د نړیوالو سازمانونو طبقه بندي

دا چې نن ورځ په نړۍ کې نړیوال سازمانونه ډېر زیات دي او نه شو کولی، چې نوموړي سازمانونه په داسې ډول د یوې طبقه بندۍ لاندې راوړلو، چې د نړۍ ټول سازمانونه په کې شامل شي. د یوې احصائې له مخې په (۱۹۹۹م کال په نړۍ کې (۱۴۰۰) دولتي او (۲۷۰۰) غیر دولتي سازمانونو وجود درلود او نن ورځ د نوموړو سازمانونو په تعداد کې نور هم زیاتوالی راغلی، نو پدې اساس د نړیوالو سازمانونو طبقه بندي یو مشکل کار دی او نه شو کولی، چې ټول سازمانونه په داسې علمي او جامع ډول طبقه بندي کړو، چې ټولو حقوق پوهانو او علامو د قبول وړ وګرځي، نو ددې مشکل د حل لپاره کولی شو، چې ووايو د څو جهاتو له حیثه نړیوال سازمانونه په لاندې ډول طبقه بندي کړو

د نړيوالو سازمانونو طبقه بندي

د صلاحات له حيثه

د موضوع له حيثه

د جغرافيوي قلمرو له حيثه

د غړو د نوعيت له حيثه

لومړی جز: د موضوع له حيثه طبقه بندي

دا چې د نړيوالو سازمانونو د فعاليت موضوع څه شي ده؟ نو د موضوع له حيثه کولی شو چې ټول نړيوال سازمانونه په دوو برخو وویشو، چې يو يې عام نړيوال سازمانونه دي او بل يې خاص نړيوال سازمانونه دي، چې په لاندې ډول يې تعريفوو:

الف: د عامې موضوع لرونکې نړيوال سازمانونه

هغه سازمانونو ته ويل کېږي، چې هغه په عمومي ډول د نړۍ هر اړخيز مسایل لکه جنگ او جگړه، اقتصادي مشکلات، تجارت، صحت، زراعت، مصالحه او داسې نور مسایل تر بحث لاندې نیسی يا عام نړيوال سازمانونه هغه دي، چې موضوع يې عامه وي او هم د کومو ځانگړو هېوادونو پورې محدود نه وي. لکه د ملگرو ملتونو سازمان.

ب: خاص نړيوال سازمانونه

دا هغه سازمانونه ته ويل کېږي، چې د فعاليت ساحه يې يوه تخصصي او ځانگړې موضوع وي پورې تړلې وي يا دا چې د يو معلوم هدف لپاره کار کوي، چې دغه هدف يې معين او خاص وي او په عمومي ډول د هر نوعه مسایلو طرحه ددغه سازمانونو وظيفه نه ده لکه د تیلو صادرونکو هېوادونو سازمان يا (OPEC) چې هدف يې معلوم دی چې هغه د تیلو صادرونکو لو په تیلو پورې اړونده مسایل دي.

دویم جز: د صلاحیتونو له حیثه د سازمانونو طبقه بندي

لډې حیثه سازمانونه په دوو ډولونو وېشل شوي دي، چې عبارت دي له پراخه واکونه درلودونکي او محدودو واکونو درلودونکي سازمانونه چې هر یو یې په جلا ډول مطالعه کوو:

الف: د پراخو واکونو درلودونکي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي چې د غړو په مقابل کې پراخه واکونه لري لکه اروپایي شورا.

ب: د محدودو واکونو درلودونکي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي چې د غړو په مقابل کې د کمو او محدودو صلاحیتونو درلودونکي وي لکه اسلامي کنفرانس سازمان او ملل متحد او داسې نور...

دریم جز: د غړو د نوعیت له حیثه د سازمانونو طبقه بندي

که نړیوال سازمانونه د غړو او بنسټ اېښودونکو له مخې طبقه بندي شي؛ نو د دغه معیار له مخې نړیوال سازمانونه په دوو ډولونو وېشل شوي دي، چې عبارت دي له دولتي او غیر دولتي نړیوال سازمانونه چې په لاندې ډول ورڅخه یادونه کوو

الف: دولتي نړیوال سازمانونه

دولتي نړیوال سازمانونه عبارت له هغه سازمانونو څخه دي، چې د دولتونو لخوا د نړیوالو معاهداتو پراساس رامنځته شوي وي یا دولتي نړیوال سازمانونه هغه سازمانونه دي چې څو دولتونه د خپلو مشخصو او دایمي اهدافو د لاسته راوړلو لپاره د نړیوالو معاهدو په اساس دا ډول سازمانونه رامنځته کوي، چې د دا ډول سازمانونو ډېره برخه د دویم نړیوال جنگ څخه وروسته رامنځته شوي او په بیلابیلو سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او داسې نورو مختلفو برخو کې فعالیت کوي.

اولین دولتي نړیوال سازمان (چې هغه هم په کامل شکل نه وو) په (۱۸۱۵) م کال د وین د تړون پر اساس تاسیس شوی، چې ویل کېږي د سازمانونو تاریخ کې لومړنی نړیوال سازمان دی ولې په کامل شکل سره نه وو. لډې وروسته په تدریج سره نړیوال سازمانونو انکشاف وکړ او په نتیجه کې یې اوسنی شکل اختیار کړ. دولتي سازمانونه بیا په خپل وار سره په درې برخو وېشل شوي دي، چې عبارت دي له دولتي جهانشموله سازمانونه، دولتي سیمه ییز سازمانونه او دولتي بین القاروي سازمانونه چې مخکې ورڅخه یادونه وشوه..

ب: غیر دولتي نړيوال سازمانونه

غیر دولتي نړيوال سازمانونه عبارت دي له هغه سازمانونو څخه، چې د خصوصي اشخاصو په واسطه د نړيوالو معاهداتو په اساس رامنځته کېږي يا غیر دولتي نړيوال سازمانونه هغه سازمانونه دي، چې خصوصي افراد يې د نړيوالو معاهداتو په ترڅ کې چې په خپلو منځو کې يې ايجادوي رامنځته کېږي. همدارنگه د ملگرو ملتونو د سازمان د اقتصادي او او اجتماعي شوری د قطعنامې د (۲۸۸) نمبر شمېرې له مخې غیر دولتي نړيوال سازمانونه داسې تعريف شوي:

(هر هغه نړيوال سازمانونه چې د داسې معاهدو پر اساس چې په هغه کې دولتونو برخه نه وي اخیستې رامنځته شوي وي، د غیر دولتي نړيوالو سازمانونو په نوم یادېږي).

دا پورتنی تعريف اگر چې ساده معلومېږي، خو د حقوقپوهانو او علماوو له انتقاد څخه خالي نه دی او هغوی وايي چې دا تعريف جامع نه دی، نو دوی غیر دولتي نړيوال سازمانونه داسې تعريفوي: (دا سازمانونه هغه سازمانونه دي، چې څو خصوصي افرادو په مشترک ډول پرته له هر نوعه بين الدول معاهدو په اساس تاسيس کړي وي او په هغې کې خصوصي اشخاص که حقيقي وي او که حقوقي چې د مختلفو تابعیتونو درلودونکي وي، په خپلو منځونو کې سره راټول شوي وي او په مختلفو ساحاتو کې مختلف فعالیتونه ترسره کوي، لکه د بشري همکاريو په برخه کې د سره صلیب نړيواله کمېته، په ورزشي ساحه کې د امليک نړيواله کمېته او داسې نور.

څلورم جز: د جغرافيوې قلمرو په اساس طبقه بندي

د جغرافيوې قلمرو له حیثه کولی شو، چې ټول نړيوال سازمانونه په دريو برخو ووېشو چې په لاندې ډول پرې رڼا اچوو:

الف: جهانشوله سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې د نړۍ پرمخ ټول هېوادونه پکې غړیتوب لري يا د غړیتوب حق ولري، چې تر اوسه پورې د نړۍ سياسي تاريخ په دوو جهانشموله سازمانونو شاهدي ورکوي، چې يو يې د جامع ملل سازمان او بل يې هم د ملگرو ملتونو سازمان دی.

ب: منطقوي يا سيمه ييز سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې د نړۍ د يوې خاصې منطقي خصوصي اشخاص يا هېوادونه په خپلو منځو کې يو تړون وکړي او يو سازمان رامنځته کړي، يعنې دغه سازمانونه په يوه خاصه منطقه يا ساحه کې رامنځته کېږي، داسې نه ده چې د مختلفو وچو هېوادونه يا خلک دې يو ځای شي او داسې سازمان دې رامنځته کړي، بلکې دغه سازمانونه د يوې خاصې ساحې يا منطقي پورې مربوط وي لکه د جنوب ختيځې اسيا د هېوادونو سازمان سارک (SAARC)، اېکو (ECO) او داسې نور...

ج: بين البراعظمي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې غړي يې له مختلفو وچو څخه وي، ولې د مشترک علت له وجې يې سره تړون کړي وي او يو سازمان يې رامنځته کړي وي، چې دغه مشترک علت کېدلی شي مختلف شيان وي. لکه دين، کلتور، فرهنگ او داسې نور وي. خو بايد ووايو، چې دا ډول سازمانونه جهانشموله نه دي؛ بلکې د دوه درې يا څلورو قارو هېوادونه پکې گډون کولی شي خو هر هېواد پکې گډون نه شي کولی لکه د اسلامي هېوادونو د کنفرانس سازمان (بصرت، ۱۳۹۹هـ ش، مخ. ۳۷-۴۳).

دوهم څپرکی

د بریکس هر اړخیزه پیژندنه

په دغه څپرکی کې به د بریکس په تاریخي سیر، د بریکس په ناستو، د بریکس سره د جنوبي افریقا په یوځایوالي، د بریکس فعالیتونه او لاسته راوړنو، د بریکس د اهدافو ترڅنگ د بریکس او عضوه هېوادونه په لنډ ډول واضح کړو. په دغه څپرکی کې تر ډیره د انټرنټي منابع څخه استفاده شوي ده، د بریکس په رابطه ډیرو د سیاسي چارو کار پوهانو مثبت نظرونه ورکړي دي، د پوهانو په نظر امکان لري چې بریکس ته د نوي غړو په جذب سره لا قوت پیدا کړي.

لومړی مبحث: د بریکس تاریخي مخینه

لومړی ځل لپاره ۲۰۰۱م کال کې د سرمایه گذاري یو نړیوال بنسټ (گلدمن ساکس) د جهان د اقتصادي قدرت په رابطه یوه نظره مطره کړه، ورپسې جیمز اونیل د اول ځل لپاره د بریک (BRIC) څخه په یوه اقتصادي ورځپاڼی کې یادونه وکړه. هند، چین، روسې، او برازیل د اقتصاد چټکې ودې پر نړیوال اقتصاد باندې یې اغیز پوښتنې راولاړې کړې، ۲۰۰۶م کال کې د ملگرو ملتونو د (۶۱) مجموعې په څنډو کې د دغو هېوادو د بهرنیو چارو وزرانو د یو بل سره غیري لیدنې ترسره کړې، وروسته له دی غونډې څخه د بریک مشرانو د دغه اتحاد د لا قوت لپاره څلور نوري رسمي لیدنې (یکاترینبورگ روسیه، سایوپایولو، جاپان، او لندن) کې ترسره کړې.

بیلانیره ۲۰۰۹ جون ۱۶ م کال اوله رسمي جلسه د روسي یکاترینبورگ ښار کې ترسره شوه. ۲۰۱۱ م کال کې ورسره جنوبي افریقا هم یوځای شوه چې له دی سره یې نوم له بریک څخه بریکس ته تغیر شو.^۲

(۱) د غړو هېوادونو ده نومونو دسر حروف او پکې د اړونده هېواد بیرغ

^۲ <https://infobrics.org> ۲۰۲۲/۱۰/۱۲

دوهم مبحث: د بریکس ناستې

د بریکس د ایجاد څخه تر اوسه په کلنی ډول هر کال غونډه لري، البته دا غونډې کله په حضورې ډول او کله په انلاین ډول ترسره شوي دي، ناستې په ترتیب سره په نوبت وار شکل سره په عضو هېوادونو کې ترسره کېږي.

اولینه غونډه ۲۰۰۹ جون په ۱۶ یکتاترینبورگ کې ترسره شوه. دهند په استازیتوب منموهن سینګ، د روسی په استازیتوب دمیتري مدودف، د چین په استازیتوب هوجینتاو او برازیل په استازیتوب لويس ایناسیو لولا برخه اخستي وه.^{۴۳}

ناستې شمېره	تاریخ	کوربه هېواد	د کوربه هېواد د مشر نوم	ځای
۱ ناسته	۱۶-۶-۲۰۰۹	روسیه	دمیتري مدودف	یکتاترینبورگ
۲ ناسته	۱۵-۴-۲۰۱۰	برازیل	لويس ایناسیو لولا	برازیلیا
۳ ناسته	۱۱-۴-۲۰۱۱	چین	هوجینتاو	سانیا
۴ ناسته	۲۹-۳-۲۰۱۲	هندوستان	منموهن سینګ	نوي ډیلی تاج محل
۵ ناسته	۲۶-۳-۲۰۱۳	جنوبی افریقا	جاقوب ذما	دوربن
۶ ناسته	۷-۲۰۱۴ (۱۷-۱۴)	برازیل	ډیلما روسوپ	پورتالیزا
۷ ناسته	۷-۲۰۱۵ (۹-۸)	روسیه	ولا دیمیر پوتین	یولفا کانکرس
۸ ناسته	۱۰-۲۰۱۶ (۱۶-۱۵)	هندوستان	ناریندا مودی	بینالیم
۹ ناسته	(۵-۳)۹-۲۰۱۷	چین	شی چن پنگ	شی مان (د کنفرانسونو نړیوال مرکز)

^۳ "Russia says BRICS eye joint anti-crisis fund" (<http://in.reuters.com/article/russia-brics-imf-idINDEE80K>). Reuters. ۲۱ June ۲۰۱۲. Archived (<https://web.archive.org/web/۲۰۱۳۰۵۱۵۰۷۵۷۲۳/htt> from the original on ۱۵ May ۲۰۱۳. Retrieved ۵ December ۲۰۱۲

^۴ "Chairmanship in ۲۰۲۰" (<https://eng.bricks-russia۲۰۲۰.ru/news/۲۰۲۰۰۵۲۷/۳۹۵۷۲۹/BRICS-and-the-SCOSummits-postponed.html>). ۵. "BRICS Summit to be held virtually on Nov ۱۷; strengthening cooperation, global stability on agenda"

جوهانس بورگ	کرل رامپا سا	جنوبی افریقا	۷-۲۰۱۸ (۲۷-۲۵)	۱۰ ناسته
برازیلیا	جایر پورسونارو	برازیل	۱۱-۲۰۱۹ (۱۴-۱۳)	۱۱ ناسته
سینت پترزبورگ	ولا دیمیر پوتین	روسیه	(۲۳-۲۱)۷-۲۰۲۰ (۱۷)۱۱-۲۰۲۰ کورنا ویروس /ویلیو کنفرانس	۱۲ ناسته
نوی دلی	ناریندا مودی	هندوستان	۹-۹-۲۰۲۱ کنفرانس	۱۳ ناسته
بیجنگ	شی جن پنگ	چین	۲۳-۶-۲۰۲۲ ویلیو کنفرانس	۱۴ ناسته

د وروستی غونډې عکس

۲۰۲۲/۶/۲۳ ویلیو کنفرانس

د غونډې لومړی عکس

۲۰۰۹-۶-۱۶

(۳) د روسیې په استازي توب ولادي میر پوتین د چین په استازي توب شی جینگ پینگ د هند په نمایندگی ناریندا مودی د جنوبی افریقا په نمایندگی کرل رامپا سا د برازیل په نمایندگی جایر پواسونارو

(۲) په عکس کې لیدل کیږي د هند له لوري من موهین سینگ د چین له لوري هو جین تاو د روسیې په استازي توب دیمیتری مدودوف برازیل له لوري لویس لولا

^۵ (<https://infobrics.org> ۲۰۲۲/۱۰/۱۳)

دريم مبحث: دبريکس سره د جنوبی افريقا يوځای کيدل

په لومړی کې څلور هېوادونه (برازیل، روسیه، هند، اوچین) سره يوځای شول او بريک په نوم پيژندل کيدل خو د جنوبی افريقا د يو ځای کيدو سره نوم د بريک څخه بريکس ته واوښته.

جنوبی افريقا پرلپسې هڅو او کوششونو چې په بريک کې يې د عضويت د ترلاسه کولو لپاره کولې د ۲۰۱۰ م کال د اگست مياشتې په جريان کې پيل او د چين په بلنه او ملاتړ د همدی کال په ديسمبر مياشت کې په رسمي ډول د غړو هېوادونو په رضایت د يو غړی په صفت ومنل شو، په ۲۰۱۱ م کال کې جکيب زوما د نوبی افريقا ولسمشر د جنوبی افريقا په استازيتوب چې په چين کې دايره شوي و برجه واخسته.^۱

څلورم مبحث: د بريکس فعاليتونه او لاسته راوړنې

لومړی جزد بريکس فعاليتونه: بريکس په خپل ۱۴ کلن عمر کې په عمومي ډول هر کال يوه رسمي ليدنه کړې ده، د بريکس فعاليتونه ډير دي نسبت لاسته راوړنو ته، دا چې ولې په دومره وخت کې پرمختگونه کم ترسره شوي دي دا به د بريکس پر وړاندې خنډونو کې تر مطالعې لاندې ونيسو.

اول هغو موضوعاتو ته اشاره کوو چې غړو هېوادونو د غونډو په جريانونو کې ور باندې بحث او ټينگار درلود. مثال په اوله جلسه کې په دغو موضوعاتو متمرکز شول.

په هغو رویشونو او تگلارو کار چې اقتصادي پرمختگ ورسره لا قوت پيدا کوي، ترڅنگ يې د نړيوال مالي نظام اصلاح چې غیر مستقيم ډول يې امريکا او IMF ته اشاره درلوده، د يادونې وړ ده چې له دی مخکې روسي هم ډالر په رابطه توندې څرگندونې درلودی. په ۲۰۱۴ کې هند لومړی وزير ناريندا مودی په سرمشريزه کې داسې وويل «د هغه څه چې وويل شو نتيجه داده چې هيڅ هېواد نشي کولی د اقتصاد د ودي په سر کې پاته شي او په مقابل کې يې د دريمي نړی هېوادونه که وغواړي د بريا او پرمختگ څوکو ته ځان ورسوي کولی شي مهمه داده چې له انساني او طبعي سرچينو څخه په استفادي د اقتصاد يوه نمونه جوړه شي او دا کار بريکس غړو هېوادونو سرته رسولی او له داخلي منابعو څخه په گټه اخستني يې په سياسي او اقتصادي برخو کې پرمختگ کړی او له نورو مخکې شوي دي د دي نوي بلوک اقتصادي ودي اهميت نکته داده چې دوی نه يواځې په تشخيص د منابعو کې سره برابري بلکه ځيني خارجي سياستونه يې هم سره يوشان دي د نړی د سياسي مشکلاتو د حل او فصل کولو لپاره هم مبارزه کوي چې له دي ډلې د بريکس

^۱ (www.bricsindia۲۰۲۲/۱۰/۱۴)

هيوادونو گډ هدف دی په ځانگړي ډول د سوريي تحولات يا د ايران د هسته يي برنامې په سوله ايزه طريقه په مخ وړل»^۷

په وروستي غونډه کې چې په چين کې په مجازي شکل ترسره شوه، د بريکس هيوادونو ترمنځ متقابلې اړيکې، گډې گټې، مساوات، او عدم مداخله يې مهم ټکي وو.^۸

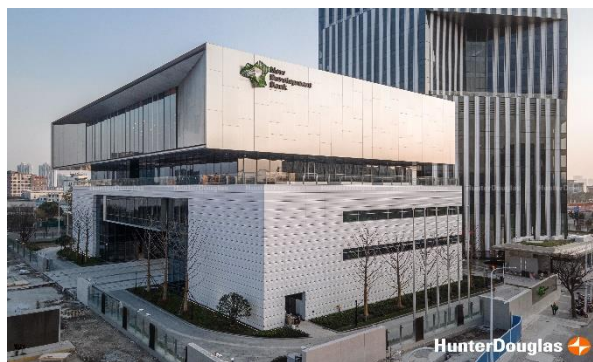
دوهم جز د بريکس لاسته راوړنې

مخکې له دې چې لاسته راوړنوته ورشو ښه به وي چې د ايران د عضویت په رابطه هم لږ پوه شو د بريکس ډلې په تازه اقدام کې په وروستي غونډه کې ايران ته هم بلنه ورکړې وه چې د ايران په استازيتوب د ايران ولسمشر ابراهيم ريبي برخه اخستی و، د بريکس هيوادونه کوشش کوي چې ايران هم له ځان سره غړی کړي

❖ د لاسته راوړنې له جملې يې اول د توصه بانک ايجاد دی

د نوي پرمختگ بانک (N-D-B) چې پخواني نوم يې د بريکس د پرمختگ بانک و ۱۵/۱/۲۰۱۴ م کال کې عضوه هيوادونو په سرمشريزه غونډه کې ايجاد او او يو کال وروسته اجرا شو په لومړی کې يې ۵۰ ميليارده ډالره بوديجه درلوده، خو وروسته يې ۱۰۰ ميليارده ډالره ته لوړه کړه. چين ۴۱ ميليارده روسيه، هند، برازيل هريو ۱۸ ميليارده او جنوبي افريقا بيا ۵ ميليارده ډالره پيسی ومنلې، د بانک مشرتوب هم په نوبت وار شکل دی چې اول ځل د هند په غاړه شو، مرکز يې په شانهای ښار کې دی او دري څانگې هم لري، اولينه څانگه يې په ژوهانسبورگ جنوبي افريقا کې تاسيس شوه. دوهمه څانگه يې په برازيل او دريمه څانگه يې په مسکو کې

(۴) پو شانگهای ښار کې د نوي پراختيا بانک مرکزي دفتر

تاسيس شوه. ترڅنگ چين غواړي چې ددې شتمني يا پيسو کوربه يا ساتونکی هم واوسي. په دې غونډه د بريکس يو چارواکي وويل: دومره زياته اندازه بسپنه په ورکولو سره چين په بريکس سازمان باندې مهم اداري

^۷ (<https://www.bbc.com/persian/iran-features>)
^۸ (<https://infobrics.org> ۲۰۲۲/۱۰/۱۵)

صلاحیت رول غواړي. د برازیل یو چارواکي وویل: برازیل او هند غواړي ابتدایي سرمایه باید په مساوي ډول شریکه شي خو چین زیاته برخه غواړي خو بیا هم مور تراوسه د مذاکراتو په حال کې یو او کوم کړکېچ نه دی رامنځته شوی. په ۲۰۱۳ کال د روس بهرنیو چارو وزیر وویل، چې د یوې باثباته کرنسي لپاره به ۱۰۰ بیلونه ډالر د ۲۰۱۴ کال په پیل کې راغونډې شي. د برازیل هېواد وزیر هم دغه خبره وکړه خو د پیسو راغونډول او د نوي پرمختیایي بانک کاره ونه تر ۲۰۱۵ کال پورې وځنډېدله. د بریکس هېوادونو کې د نوي پرمختیایي بانک وجود او اړتیا هغو هېوادونو ممکنه کړه چې امریکا او اروپایي اتحادیې به یې غږ نه اورېده، برعکس بریکس دې هېواد ته غوږ کېښود، نړېوال حیثیت یې ورکړ او دې هېوادونو بریکس د غرب په وړاندې قوي کړ. (۹)(۱۰)

❖ د روسیې او برازیل ترمنځ ماڼده

په ۲۰۱۴ کال کې د روسیې مرکزي بانک ریس وویل چې د بریکس غړي هڅه کوي یو داسې څو اړخیز مبادلي سیستم رامنځته کړي چې ټول هېوادونه به د یو او بل منابع اسانه شریکې کړي شي. په یوه مقاله کې لاریاتوي که اوسنی حالت مداوم شي، ډالر به ډېر ژر د کلوب مالي ترتیب څخه لرې کړل شي. د ۲۰۱۴ کال جولایي ۱۳مه FIFA World Cup پایلوبې څخه مخکې او ددې اوونۍ په جریان کې پوتین د برازیل له ولسمشرې Dilma Rouseff سره ولیدل د هوایي دفاع، گاز او تعلیم په برخه کې یې مهم دوه اړخیزه تړونونه لاسلیک کړل. Rouseff وویل: بریکس هېوادونه له نورو نه په نړۍ کې لوی دي او په دې هېڅ راضي نه دي چې په ۲۱ پېړۍ کې دې په چا تکیه ولري. دا لنډ کاته مخکې د بریکس له عمومي غونډې وشول چېرته چې د NDB لپاره تهداب کېښودل شوی و.

❖ د مخابراتو په برخه کې

د بریکس غړي هېوادونه د ۲۰۱۲ م کال راپدېخوا د بریکس هېوادونو ترمنځ د فایبر نوري تار غځولو هڅې کوي ترڅو یو خپلواک مخابراتي سیستم رامنځته کړي او دی ته د بریکس تار یا BRICS Cable په نوم یادول کېږي. همدا پروژه د متحده ایالاتو امریکا د ملي امنیتي اژانس NSA په مخابراتي سیستم باندې جاسوسی له وېرې رامنځته شوه. د ۲۰۱۹ کال اگست میاشت کې بریکس هېوادونو په همدې موخه تفاهم لیک لاسلیک کړ چې مالوماتي او مخابراتي تکنالوژي په برخه کې له یو او بل سره کومک وکړي. دا تفاهم لیک د بریکس هېوادونو د مالوماتي تکنالوژي وزیرانو ترمنځ په برازیل هېواد کې لاسلیک شو.^۹

څلورم بحث: بریکس اهداف

^۹ (<https://guides.loc.gov/brics/articles-reports>)

^{۱۰} (www.ndb.int ۲۰۲۲/۱۰/۱۶)

د بریکس یو شمیر اهداف لري چې په شکل به ذکر کړو.

✓ پر امریکا او اروپا د اتکا کمیدل.

✓ د عضوه هېوادونو ترمنځ په تجارتي او بانکی برخه د همکاريو زاتوالي.

✓ د غربی بلاک پروړاندې قوت.

✓ د ملگرو ملتونو د رول اصلاح.

✓ د امت شورا د دایمی غړو تغیر.

✓ د نړیوال نظم تغیر او عادلانه کول.

✓ سیمه ایز پرمختگ ترلاسه کول.

✓ د اقتصادي مارکیتونو غوره نمایندگی کول.

✓ طبعی ناورینونو په صورت کې بشري مرستې رسول.

✓ د هوا د ککړتیا مخه نیول.

✓ په اغیزمنه توگه د منابعو څخه استفاده کول.

✓ څو اړخیزو اقتصادي سیستمونو ایجاد.^{۱۱}

پنځم مبحث: په بریکس کې د عضوه هېوادونو اهداف

د نوي لېبرالانو له انده بین المللي او اقتصادي چاپیریال چې په ډیر ښه او عالی ډول جوړشوي دی، د بین المللی شتمنی او ځواک په وېش کې بین المللی سازمانونه مهم نقش لري، په تولید ډول د نوي لیبرالیزم برخه د بین المللی سازمانونو د مطالعې په برخه کې پر بین المللی همکاريو او طرحو په ټنگار لېبرالان استدلال کوي، چې د دولتونو ترمنځ د همکارۍ له امله یو لړ ستونزې به یې را کمې او پر ځینو مسایلو به بریا ومومي، ځکه په بین المللي نظام کې هېڅ ډول ځواک وجود نه لري، چې د ځینو شخړو رامنځته کیدا په صورت کې اجباري عمل وکړي. (امله وال، ۱۳۹۷ هـ ش، مخ ۴۴)

په دغه مبحث کې به د عضوه هېوادونو د اهدافو ترڅنګ د عضوه هېوادونو لندیه پیژندنه هم وکړو.

لومړی جز روسیه او بریکس

د روسیې هېواد چې د اسیا په لویه وچه کې موقعیت لري، په ټوله نړۍ کې د جغرافي له پلوه په لومړی درجه کې قرار لري، د نفتو یوه غنی هېواد دی، له ۱۴ اسیایي او اروپایي هیوادونو سره سرحد لري، پلازمینه یې د مسکو

^{۱۱} <https://guides.loc.gov/brics/articles-reports> ۲۰۲۲/۱۰/۱۷

ښاردی، ۱۴۵ میلیونه نفوس لري، په لومړی او دوهم نړیوال جنگونو کې یې مهم رول درلود. اوسني ریس جمهور یې ولادي میرپوتین دی او له ۲۰۱۲ څخه په قدرت کې دی. د حکومت ډول جمهوري نیمه ریاستي دی. د ۲۰۱۹ م کال د احصایې له ۱،۶۳۸ تریلیونه ډالره ناخالص تولید وه .

د روسیې اهداف په بریکس کې د شوروي اتحاد له تجزیې څخه وروسته روسیه له اقتصادي مشکلاتو سره لاس او گریوان شوه. د داخلي تولید له اړخه روسیه په بدترین وضعیت کې قرار درلود. د روسیې رقابت له اروپایانوسره او نړیوال اقتصادي فشار پر روسیې یوه لسيزه دوام وکړ، خو بریکس په ایجاد سره روسیې ځان په یو نوي ځای کې ولیده، روسیه وتوانیده چې دغه مشکلات په تدریج سره یو طرفه کړي، او پر نړیوال تجارت خاصه توجه وساتي، دا په داسې حال کې ده چې روسیه خامو موادو، نفتي ذخایر، گاز، معدن او د ټکنالوجي په قوت لرلو، همدارنگه په اقتصادي، فني، او تجارتي قوت سره ځان په نړیوال بازار کې تثبیت کړي.^{۱۲}

دوهم جز برازیل او بریکس

برازیل د جنوبی امریکا تر ټولو لوی او گڼ نفوسه هېواد دی، پلازمینه یې برازیلیا ده، د ملگرو ملتونو د ۲۰۱۵ م کال د راپور له مخې ۱۸۲ میلیونه نفوس خو د تازه احصایې له مخې ۲۱۰ میلیونه نفوس لري، د حکومت ډول یې فدرال جمهوري او فعلي ریس جمهور جاییربولسونارو دی، د زراعتي ځمکو، د اوردو ځنگلونو، د طبعي منابعو او د بشري قوی په لرلو د جنوبی امریکا تر ټولو پیاوړی هېواد دی، د ۲۰۲۰ م کال د معلوماتو په اساس ۲۲۵ میلیارده ډالره واردات او ۱۷۷ میلیارده ډالره صادرات درلودل.

۳۰ کاله وړاندې برازیل د نړۍ په سطحه د بي روزگار هېوادونو د جملې څخه وه، خو اوس د نړۍ اووم اقتصادي قدرت شمېرل کیږي، د برازیل د برنامې له مخې د اقتصادي فساد او اداري فساد پر وړاندې مبارزه په اولیت کې قرار لاره .

د داخلي تولید څخه ملاتړ، توليدي او زراعتي برخو کې مرستې هغه کارونه و چې برازیل یې د بریکس سره یوځای کړو، فعلا برازیل د زراعت، صنعت، فني، او مهندسی له لحاظه یو قوي هېواد دی، او توانیدلی دی چې ځان ته د بریکس په قالب کې ځای پیدا کړي.^{۱۵}

دریم جز هندوستان او بریکس

هند یا هندوستان چې د اسیا براعظم په جنوب کې واقع دی، پلازمینه یې نوي ډیلي دی، د نفوسو په لحاظ په نړۍ کې دویم او د جغرافي په لحاظ اووم ځای لري، د نړۍ په سطحه د ډیرو گرځندویانو په قطار کې ځای

^{۱۱} (www.britannica.com) ۲۰۲۲/۱۰/۱۸

لري، هند په ډيمکراسی کې په نړيواله سطحه شهرت لري، د هند اقتصاد په نړيواله سطحه څلورم ځای لري، حکومت فدرالی شکل لري، ناخالص توليد يې ۲،۵۹۰ تريليونه کيرې، اوسني لومړی وزير يې ناريندا مودی دی، هند له بريکس سره په يوځای والی بني نتجې په لاس راوړی، فعلا د ټکنالوجي په برخه کې د يوه نوي قدرت د ظهور په حال کې دی.^{۱۳}

څلورم جز چين او بريکس

چين هېواد چې جمهوري خلق چين يې رسمي نوم دی، د نفوسو له لحاظه د نړۍ په سطحه اوله درجه کې قرار لري، د جغرافي له اړخه په څلورم ځای کې مقام لري، پایتخت يې پکن (بيجينگ) ښار دی، ستر تجارتي ښار يې د شانگهای ښار دی، د يادونې ده چې د بريکس بانک (NDB) هم همدلته ده.

د حکومت ډول يې يو حزبي سوسيالست دی، فعلی ولسمشر يې شی جين پينگ دی، د نړۍ په سطحه دوهم اقتصادي ځواک شمېرل کيږي، له امريکا وروسته په دوهمه درجه دفاعی بوديجه لري، چين د هانگ کانگ، تايوان او په کور دننه د ايغوريانو مسلو سره مخامخ دی، امريکا او اروپا کوشش کوي چې د چين نوي پرمختگ مدیریت کړي، چين د نويو مارکيتونو په لټه کې ده.^{۱۴}

پنځم جز جنوبي افريقا او بريکس

جنوبي افريقا چې د افريقا لوی وچې په جنوب کې موقیعت لري، پایتخت يې کيپ ټاون دی، ۲۰۱۱م کال د سر شمېرنې له مخې يې نفوس ۵۱ ميليونه د ۲۰۱۹ له مخې ۵۹ ميليونو ته رسيږي، ۲۰۲۰م کال له مخې يې ناخالص توليد ۸۳۳ ميليارده اټکل شوي وو، جنوبي افريقا په د سرو زرو ذخاير لري، ۲۸ فيصده د سرو زرو صادرات د نړۍ تشکيلوي، اوسني مشر يې سيريل راماپوسا دی، په فعلی شرايطو کې جنوبي افريقا کوشش کوي چې د ملي منافعو، ناخالص داخلي توليد، او اقتصادي رشد ته پراختيا ورکړي، جنوبي افريقا وروستي غړی د بريکس دی، جنوبي افريقا د بريکس سره تر يوځای کيدو وروسته بني نتجې ترلاسه کړي، د داخلي سرمايه گذاري، د ناخالص ملي توليد پراختيا، نړيوالو صادراتو مدیریت، د لاسته راوړنو په توگه ياده ولی شو.^{۱۵}

^{۱۳} (<https://www.eligasht.com>)

^{۱۴} (<https://www.mgairan.com/web/articles/>)

^{۱۵} (<https://www.golbargtravel.com> ۲۰۲۲/۱۰/۱۹)

دریم خپرکی

بریکس او نړی

دریم خپرکی چې د دغه منوگراف وروستی خپرکی دی، د بریکس پر اهمیت، بریکس او اوکراین جگړه د بریکس پر وړاندې خنډونه، د نویو غړیو په جذب، پایله، وړاندیزونو، او اخذ لیکونو تر پوښښ لاندې راوړي.

دا چې روسیه په بریکس یې یو پیاوړی هېواد دی، ترڅنګ یې د امت شورا دایمي غړي دی، نو په څلورم مبحث کې مو د عمومي اسمبلۍ سره په مفصل شکل څیړلی دی.

د بریکس عضوه هېوادونو د زیاتو اقتصادي، بشري، طبعي، فني، او تخصصي منابعو په لرلو سره د زیات اهمت وړ دي، د بریکس اتحاد د اهمیت موارد مو دلته په ماده وار شکل ذکر کړي دي.

لومړي مبحث: د بریکس اهمیت

- د بریکس عضوه هېوادونه په مجموعو کې د نړۍ څلوېښت په سلو کې د نفوس په درلودلو، یو په څلورو د ملي ناخالص تولید په لرلو، او د نړۍ د یو په دريو د جغرافي په تشکیلولو سره د نړۍ یو مهم بلاک شمیرل کېږي.
- د نړۍ په سطحه د پنځو لویو فوځونو د جملې څخه دري یې د بریکس د عضوه هېوادونو دي.
- د امت شورا د پنځو دایمي غړو د جملې څخه دوه یې د بریکس پوري ارتباط لري.
- د نړۍ د اتو اتومي وسله لرونکو هېوادونو د جملې څخه دري یې د بریکس غړي مملکتونه دي.
- همدارنګه پریمانه مسلکی بشري قوه، لوی ذخایر، په کم مصرف زیات تولید نور هغه موارد دي، چې د بریکس اهمیت یې نور زیات کړي دي.
- بریکس هېوادونه د نړۍ له مهم ترینو د کالیوتولید کوونکو، خدماتو، او د خامو موادو په لرلو سره په نړیوال سټیج کې د ښه حیثیت څخه برخورداره دي. (۱۶)-(۱۷)

^{۱۶} (<https://paydarymelli.ir/fa/news>)

^{۱۷} <https://www.bbc.com/persian/2022/10/20>

(۵) په عکس کې د عضوه هیوادونو یوه یوه مهمه ځانگړنه په سره خط کې تاو شوي

دویمه بحث: بریکس اوس ولې دومره مهم ده؟

په فطري لحاظ انسانان په دی لټه کې دي چې خپلې گټې او منافي په اساني تعريف او په درست شکل خوندي کړي، د بېلگې په ډول (هانس مورگنتا)^{۱۸} چې پخوانی لیکوال او د نظر خاوند دی، د انسان په رابطه داسې نظر ارایه کوي.

هانس مورگنتا: (د انسانان په طبعي لحاظ غواړي پر نورو باندې ځواک (قدرت) اعمال وکړي او ځواکمن ځواکونه هم د انسانانو لخوا رهبري کيږي له همدې امله ده، چې دولتونه غواړي پر خپلو سیالانو او نور دولتونو لوړتیا او نفوذ ولري). نو د بریکس اتحاد چې د پیاوړو هېوادونو لخوا رهبري کيږي هم د خپلو منافو د ښه تامین لپاره ډیر کارکوي، مثلاً تازه اقدام کې چین د شمالي کوریا د ستایلو ترڅنګ د دوه اړخیزو همکاریو پر تقویه غږیدلي دي. (امله وال، ۱۳۹۷ ه ش، مخ ۳۹)

اوس به د بریکس اتحاد د تازه مهم والي موارد په ماده وار شکل ذکر کړو.

- د روسیې او چین سره د غرب لاندې پر روسیې او چین بندیزونه چې په وروستو لسيزو کې د هېڅ وخت په پرتله دومره پراخ نه و.
- د ایران اسلامي جمهوریت سیاست (د شرق په لوری گرځیدل) په قوت کې ادامه لری.
- د بریکس اتحاد ۱۴ غونډې چې په (۲۰۲۲-۶-۲۳) تاریخ ترسره شوه، دوه ورځي وروسته ^{۱۹}GV یوه لویه (۶۰۰ میلیارده ډالري) سرمایه گذارې برنامه اعلان کړه، په مقابل د چین د یوې لارې اویو کمربند د پروژې.^{۲۰}

^{۱۸} هانس یواخیم مورگنتا (۱۹۰۴-۱۹۸۰) الماني اصله امریکایي د نړیوالو اړیکو متخصص او د ریالیزم مکتب له یو نوم وتو څیرو څخه وه.

درېم مبحث: بریکس او پر وړاندې یې خنډونه

بیروت کې د امریکایي پوهنتون مشر Edvard Said ویلي چې بریکس د پالیسیو لامله په اقتصادي او سیاسي برخه محدودیتونه لري. بریکس متبادله ایډیالوژي نه لري او په دې ډول د دوي د ناتو او متحده ایالاتو امریکا برتري نشي چیلنج کولای.

د بریکس اتحاد پر وړاندې یو شمیر داخلي او خارجي خنډونه شتون لري، چې په لاندې ډول ځیني یادونه کوو.

- د بریکس د غړيو هېوادونو مختلف سیاسي رژیمونه او تر څنګ یې مختلف اقتصادي سیستمونه.
- د هند او چین ترمنځ اختلاف.
- د غرب له مالي او تجارتي سیستمونو سره تنش او مبارزه.
- د چین لخوا ۴۱ سلنه سهمي غوښتنه د دوی ترمنځ نابرابري رامنځته کړې ده.

همدارنگه ده یادولو وړ ده چې د بریکس پر وړاندې د اروپایي اتحادیه، G۷، د امریکاه متحده ایالات، د پیسو نړیوال صندوق^۱ (IMF) نړیوال بانک^۲ (WB) هم وخت ناوخت په تقابل کې واقع کيږي.^۳

څلورم مبحث: بریکس او د اوکراین جګړه

(۲۰۲۲-۲۰۲۴) هغه تاریخ وه چې د دویم نړیوال څخه وروسته په اروپا کې تر ټولو د لوی جنګ (لا داوام لري) د پیل ورځ چې د روسیې ولسمشر ولادي میر پوتین په نیمه شپه په ملي تیلویزون راښکاره شوه او پر اوکراین یې د حملې د پیل خبر ورکړ، د اوکراین د دفاع وزارت د معلوماتو په اساس ۲۰۰ زره روسیې ځواکونو چې هوایی ملاتړ یې هم درلود د اوکراین په خاوره تیري وکړ.

فعلاً د اوکراین پر جنګ نږدې اته میاشتې تیريږي، دواړو خواوو ته په زرګونو ملکي او نظامي اشخاص وژل شوي دي، او پراخ مالي زیانونه یې رسولي دي، د دي ترڅنګ یې ډیر منفي اثر هم ښکاري دی، د اولیه موادو بیعي ورسره ډیې لوړې شوي دي، اروپا انرژي سکتور ته یې هم لویه ضربه رسېدلې ده، بلخوا د روسیې سره د

^۱۲- نړۍ په سطحه د اوو اقتصادي قدرتونو یو اتحاد دی، هغه هېوادونه عبارت له (کانادا، فرانسه، جرمني، ایتالیا، جاپان، انګلیستان، او د امریکا متحده ایالات).

^۲ <https://www.bbc.com/persian/2022/10/20>

IMF^۳ (International Monetary Fund) د پیسو نړیوال صندوق دی ۱۹۴۴ م ایجاد شوي دي، مرکز یې په امریکاه واشتین ډی سي کې دی، په نړیوالو پولې مسایلو باندې نظارت لري. (<https://infobrics.org>)

بریکس د هېوادونو ملاتړ چې د روسیې مورال یې اوچت ساتلي دی، د اوکراین سره د G7 مستقیمې مرستې چې د روسیې د تقابل څه نا څه تعادل یې ساتلي دی، د اوکراین د جنگ په اړه د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبلۍ کې دوه ځله رایې گړي وشوه چې د بریکس اتحاد رول په څرگند ډول تر سترگو کیرې، په لاندې ډول یې واضح کوو.^{۲۲}

د اوکراین جنگ هغه وخت نوي پړاو ته داخل شو، کله چې د روسیې ولسمشر ولادي میر پوتین د اوکراین ختیځ څلور ایالاتونه (لوهانسک، دونیچک، خرخون، زپوریا) د یوې ټوله پوښتنې څخه وروسته د روسیې هېواد د برخې په توگه اعلان کړې، په دغو مراسیمو کې چې په مسکو کې ترتیب شوي وه، د دغو څلورو ایالاتونو والیانو هم برخه اخستي وه.

له دغو تحولاتو وروسته جنگ هغه وخت یو بل پړاو ته داخل شو کله چې اوکراین د کریمیا او روسیې ترمنځ په یواځني پول حمله وکړه، او پر هغه یې اکمالات د یو څه وخت لپاره ځنډني کړل، په ځواب کې روسیې پر کیف ښار د توغندیو قوی بریدونه وکړل، پرون ورځ (۲۰۲۲-۱۰-۱۷) د روسیې لخوا پر کیف ښار د ځان مرگو ډرون الوتکو پر مټ تازه او بې سابقه عملیات وکړل.^{۲۳}

د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبله کې د روسیې د حملې په اړه لومړي رایه گړي (۲۰۲۲-۳-۲)	
د روسیې په ضد رایه	۱۴۱ هېوادونو رایه وکاروله چې ډیر رول د G7 په خاص ډول د امریکا د متحده ایالاتو وه.
د روسیې په ملاتړ رایه	۵ هېوادونو رایه وکاروله سوریې، شمالي کوریا، ایتریا، بیلاروس، او خپله روسیې.
ممتنع رایه (د رایو له کارولو ډډه کول)	۳۵ هېوادونو ممتنع رایه وکاروله چین، هند، برازیل، جنوبي افریقا (عضوه بریکس) د دي ترڅنګ ایران، پاکستان، سعودي عربستان، کویت.....
د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبله کې د روسیې د حملې په اړه دوهمه رایه گړي (۲۰۲۲-۱۰-۱۲)	
د روسیې په ضد رایه	دا ځل هم ۱۴۳ هېوادونو رایه وکاروله چې ډیر رول د G7 په خاص ډول د امریکا د متحده ایالاتو وه.
د روسیې په ملاتړ رایه	۵ هېوادونو رایه وکاروله سوریې، شمالي کوریا، دا ځل نیکاراګوا، بیلاروس، او خپله روسیې.
ممتنع رایه (د رایو له کارولو ډډه کول)	۳۵ هېوادونو ممتنع رایه وکاروله چین، هند، برازیل، جنوبي افریقا (عضوه بریکس) د دي ترڅنګ ایران، پاکستان، سعودي عربستان، کویت، اندونیزا، مالیزیا.....

^{۲۲} نړیوال بانک ۱۹۴۵ ایجاد شوي دی، واشنتن ډی سي کې یې مرکز دی، دا هم پولې مسایل تر بحث.

<https://amp.dw.com/ps/%D۹%BE%D۹%۸۷-ww.google.com&tf=From/%۲۰/%۲۵>

^{۲۳} لاندې نیسې، له فقر څخه خلاصون یې شعار دی، ۱۹۰ هېوادونه پکې غړیتوب لري، له کمزو هېوادونو سره مرستې هم په پام کې لري.

(۶) د اوکراین په وړاندې د روسیې یرغل ته د ملگرو ملتونو د عمومي اسمبلی رایې کړې په حال کې

(۵) دملگرو متونو د عمومي اسمبلی مقر نیویارک امریکا

پنځم مبحث: بریکس او نوي غړي

په اوسنیو ورځو کې د بریکس سره د نویو هېوادونو د یوځایوالي خبرې یو نوي پړاو ته داخله شوي دي، بریکس د وروستي اجلاس (۲۰۲۲-۶-۲۳) څخه وروسته په روسیه کې د چین سفیر ژانگ هانوي (Zhang Hanhui) د سپوتنیک (Sputnik) خبري اژانس سره په خبرو کې وویل چې دیارلسو هېوادونو ورته په بریکس کې د غړیتوب وړاندېزونه کړي دي.

د تسنیم نړیوال خبري اژانس د راپور له مخې چې د تاس خبري اژانس څخه په نقل د روسیې د بهرنیو چارو وزارت ویاندې ماریا زاخارووا اعلان کړه، چې ایران او ارجینتاین په رسمي ډول په بریکس کې د غړیتوب غوښتونکي شوي دي، د روسیې ولسمشر ولادي میر پوتین د ایران غوښتنه په رسمي ډول منلې ده، همدارنگه (۲۰۲۲-۸-۲) تاریخ د چین د بهرنیو چارو وزارت ویاند (ژایو لیجیان) وروسته له دې چې ایران او ارجینتاین په رسمي ډول د غړیتوب غوښتونکي شول وویل پکن له خپلو شریکانو سره د ایران او ارجینتاین د الحاق دو په رابطه خپله همکاري زیاته کړې، په ځواب کې د ایران د بهرنیو چارو وزارت ویاند (سعید خطیب زاده) بریکس کې د ایران پر گډون او د ایران د جمهور ریس (ایت الله ریسې) پر سفر خبري غونډې ته وویل «ایران د بهرنیو چارو وزیر امیر عبداللهیان د ایران رسمي وړاندیز بریکس ته لیرلي دي، د چین ریس

جمهور زموږ د هېواد ریس جمهور ته په غونډه کې د گډون بلنه رالیرلې ده، له دې مخکې هم د چین د بهرینو چارو وزیر د خپل ایراني سیال سره په خبرو کې د ایران د ولسمشر د گډون په خاطر مننه کړې وه»^(۲۴).

د بریکس وروستي غونډه ډیر د اهمیت څخه برخمنه وه، چې یو څو نقطو ته یې په لاندې ډول اشاره کوو.

❖ په لومړي ځل د بریکس غیرعضوه هېوادونو په غونډه کې گډون وکړ (د ایران جمهور ریس تر څنګ، د سعودي عربستان، متحده اماراتو، کویت، قزاقستان، تایلینډ، مصر، ارجنټاین، او سنګال) د بهرینو چارو وزیرانو ته هم دعوت ورکړل شوي وو.

❖ د روسیې او د غرب ترمنځ .

❖ د اوکراین جګړه او په نړۍ یې اقتصادي اغیزې.

❖ د ځینو هېوادونو د غرب سره په روابطو کې منفي اغیزې لکه مصر، ترکیه، سعودي

❖ عربستان، الجزایر، متحده امارات.^(۲۵)

د بریکس په وروستي غونډه کې چې د چین په کوربتوب په ویدایویي شکل ترسره شوه، د ایران ریس جمهور (ایت الله سید ابراهیم ریسې) هم ورته دعوت شوي و، د یادونه وړ ده چې اول ځل لپاره بریکس غړي عضوه هېوادونو ته په غونډه کې د گډون اجازه ورکړه.

دا چې ولې د نورو هېوادونو د خارجه چارو وزیرانو ته بلنه ورکړل شوي وه، او د ایران ریس جمهور ته زما په نظر ممکن د بریکس سره ایران په نږدې وخت کې یوځای شي، خو یو ځنډ چې معلومدار تر سترگو کیرې هغه د نویو غړیو په رابطه د قواعدو او مقرراتو نه شتون دی، د روسیې د ولسمشر د سیاسي چارو مشاور (یوری اوشاکوف) په یوه خبري غونډه کې د دې خبري یادونه وکړه، چې د مسکو چارواکی د بریکس پراختیا ته له مثبت اړخه گوري، البته د دې پیشنهاد کوو چې د نویو غړیو د الحاق په صورت کې لومړي باید یوه تگلاره موجوده وي، د ولسمشر پوتین سیاسي سلاکار زیاته کړه چې اصلی نقطه دا ده چې د بریکس د احتمالی پراختیا په صورت کې باید قوانین جوړ شي، له هغه وروسته نامزد والی په نظر کې ونیول شي، اوشاکوف زیاته کړه، چې د نویو غړیو منل نه تنها په روسیې پوري، بلکې په ټولو شریکانو پوري اړه لري، د دې خبري یادونه یې هم وکړه چې مسکو انتظار باسي چې له اسیایي، افریقا، او جنوبي امریکاه هېوادونه د بریکس په قالب کې سره همکاري ولرو.

^{۲۴} - <https://af.sputniknews.com/amp/۲۰۲۲۰۸۲۰>

^{۲۵} <https://www.globaltimes.cn/page/۲۰۲۲۰۵/۱۲۶۶۲۰۲.shtml>

همدارنگه د روسیې د خارجه چارو وزارت معاونین (سرگی ریایکوف) له راشاتوډی سره په خبرو کې وویل «د بریکس غړي هېوادونه د نړیوال نوي نظام له اصلی ستونو څخه شمیرل کېږي»، د زیاته کړه چې د بریکس غړي په دی قادردي چې د غرب غړي قانوني او یو طرفه سیاست پر وړاندې مقابله وکړي.^(۲۶) (۲۷)

لومړي جز: بریکس او ایران

د ایران جمهور ریس په لومړي سر کې د چین ولسمشر ته د کوربتوب مبارکې ورکړه، ترڅنگ یې د چین څخه مننه وکړه چې د ده هېواد ته یې په دغه ناسته کې د گډون بلنه ورکړې ده. د ایران د بهرینو چارو وزارت ویاند د جولای په شپږمه نیټه اعلان وکړ چې د اسلامي جمهوریت حکومت د بریکس په نامه مخ په ودې اقتصادونو په ډله کې د غړیتوب غوښتنه کړې ده. د ایران د بهرینو چارو وزارت ویاند زیاته کړه «بریکس یو نوښتگر میکانیزم دی، چې مختلف ابعاد لري، او د نړۍ د ناخالصو تولیداتو ۳۰ سلنه او د نړۍ ۴۰ سلنه نفوس په دغه ساحه کې تعریف شوي دي، د ایران د بهرینو چارو وزیر هند په لیک د دغه هېواد ملاتړ هیله کړې ده.

دوهم جز: ارجنتاین او بریکس

د بریکس اتحاد وروستی غونډه ډیره مهمه وه، ځکه چې نړۍ له یو ډول نظامي او اقتصادي مشکيلاتو کې ایساره ده.

د ارجنتاین ولسمشر (البرتو فرناندر) د بریکس سره د هېواد د یوځای والې خبره مطره کړه، سپوږنیک د راپور له مخې ۲۴-۶-۲۲ د ارجنتاین ولسمشر اعلان وکړ، چې هېواد یې په دغه اتحادیه کې د غړیتوب هیله لري. د ارجنتاین ولسمشر دا هم وویل «موږ غواړو چې د دي ډلې بشپړ غړیتوب ولرو، موږ نه یواځې د خوراکي توکو تولید او صادروولو وړتیا لرو، موږ کولای شو خدمتونه او د متخصصینو روزنه هم وکړو.»^{۲۶}

دریم جز: څومره هېوادونه غواړي چې په بریکس کې غړیتوب واخلي

په اوسنیو حالاتو کې بریکس وضعیت په ښه توگه څرگند ده، نو هېوادونه هم کوشش کوي چې خپل مفاد خوندي کړي، په حاضر وخت کې ډیر د امریکاه دوست هېوادونه په دي لټه کې دي، چې بریکس کې غړیتوب واخلي.

ایران، ارجنتاین، مصر، اندونیزا، کمبودیا، قزاقستان، مالیزا، سینیگال، ټایلینډ، ازبکستان، فیجی، سعودی عربستان، متحده امارات^{۲۷}

^{۲۶} <https://spnfa.ir/۲۰۲۲۰۶۲۴/html>
^{۲۷} <http://irdiplomacy.ir/fa/news/۲۰۱۲۸۷۱/>

پایله

دا چې په نني عرصي او متمدنه نړۍ کې په يواځې ډول ژوند کول ناممکن او ناشوني دي افراد مجبور دي چې د خپل ژوند د بقاء په خاطر په يوه ټولنه کې اووسيري ترڅو خپل ژوند ته ادامه ورکړي، نو همدارنگه دولتونه هم په يواځې ځان سره نشي کوالی چې خپل پايښت او بقاء ته دوام ورکړي نو دولتونه مجبور دي چې نورو دولتونو سره تړون او معاهدات ترسره کړي، او بين المللي اتحادونه (سازمانونه) منځته راوړي کوم چې د هغه ټولنو څخه عبارت دي چې په هغې کې د مختلفو هېوادونو استازي اشتراک لري او د ټاکلو اهدافو او مقاصدو لپاره کار کوي چې دغه اهداف يې ټاکلي او دايمي دي.

چې نن ورځ په نړۍ کې مختلف نړيوال اتحادونه (سازمانونه) موجود دي چې په بيلا بيلو برخو کې د خپلو اهدافو د ترلاسه کولو لپاره کار کوي. چې ددغو اتحادونو (سازمانونو) د جملې څخه يو هم د بريکس سازمان دی، چې د نړۍ د دريو وچو څخه پنځه پياوړي اقتصاد لرونکی هېوادونه پکې راټول شويدي.

بريکس (برازيل، روسيه، هندوستان، چين، او جنوبي افريقا) د نومونو د لومړيو حرفونو څخه جوړ شوي، يو سياسي او اقتصادي اتحاد دی، ۲۰۰۶ م کال کې د ملگرو ملتونو ۶۱ ناستې په څنډو کې په غيرې رسمي ډول د څلورو هېوادونو (برازيل، روسيه، هندوستان، چين) د بهرنيو چارو وزيرانو سره وليدل، همدا ناسته په ۲۰۰۹ په رسمي اتحاد بدل شو، يو کال وروسته د جنوبي افريقا په يوځای والي سره يې نوم هم بريکس شو، په دغه څپرکه کې زه دغي پایلې ته ورسيدم، چې د بريکس اتحاد چې د نړۍ يو پر دريمه برخه خاوره تشکيلوي، نږدې د نړۍ نمايي نفوس تشکيلوي، د نړۍ ديريش سلنه ناخالص ملي توليد تشکيلوي، په راتلونکي کې په يو پياوړي او ځواکمن اتحاد بدل شی.

بريکس په خپل عمر کې ۱۴ غونډې ترسره کړې دي، چې په وروستي غونډه کې مختلفو هېوادونو ته د گډون بلنه ورکړي وه، نو دی پایله ته رسيرم چې بريکس به په راتلونکي کې به د اتحاد څخه په يو منظم سازمان بدل شی.

بله پایله چې يو شخص ورته متوجه کيږي، هغه د غرب سره د بريکس اتحاد د مقابلې او ټکر موضوع ده، ځکه د بريکس د اهدافو څخه ځينې داسې موضوعات دي، چې مستقما د پيسو د نړيوال صندوق، نړيوال بانک پر زيان دي، او نړيوال بانک او د پيسو نړيوال صندوق بيا د غرب د نفوذ لاندې کار کوي.

يوه بله اهمه پایله دا ده چې بريکس اتحاد د نړيوال نظم د اصلاح غوښتونکی دی، مثلا اوس مهال په دولتي کچه يا د هېوادونو ترمنځ مافوق سازمان د ملگرو ملتونو سازمان دی، په ملگرو ملتونو کې بيا يوه اهمه برخه د

امنت شورا ده چې له ډير صلاححت څخه برخمنه ده، په امنت شورا کې پنځه دايمي غړي (امريکا، روسيه، چين، فرانسه، انگليستان) چې د ويتو د صلاححت څخه برخمن دي، او د نړۍ پر مهمو مسايلو اغيزاو پريکړې کوي، لکه پر افغانستان، عراق، سوريه، ليبيا د قهریه قوي استعمال همدارنگه د يمن او سعودي پر اوربند، د اسرايلو او فلسطين پر سوله، د روسي او اوکراين پر جگړه، د ايران او شمالي کوريا پر هستوي پروگرامونو بنديزونه... او داسې نور هغه موضوعات دي، چې بريکس اتحاد غړی غواړي چې په شکل د اشکالو پکې دخيل وي، نو د امنت شورا په پنځو دايمي غړيو کې تغير د بريکس له هغو اهدافو څخه د چې په ترلاسه کولو سره د نړيوال نظم د اصلاح په طرف ځي.

بريکس اتحاد په دي لټه کې چې د نويو غړيو په منلو سره بريکس ته پراختيا ورکړي، د بريکس په وروستي غونډه کې د گڼ شمير غير عضوه هېوادونو گډون او د هغو هېوادونو څخه د غړيتوب غوښتنې ترلاسه کول، دي خبري څرگند دليل دی.

د بريکس اتحاد بانک (نوي توصله بانک) چې د چين په شانهای تجارتي بنار کې موقعيت لري، د بريکس د پراختيا او د پسونيوال صندوق او نړيوال سره د کشمکش په صورت کې به لا ډير او وسيع شي، فعلا هم د بريکس عضوه هېوادونو څخه پرته نورو هېوادونو پکې خپلې شتمني اينودلي ده.

وړاندیزونه

۱ لومړي افغانستان اسلامي امارت ته وړاندیز کوم چې د بریکس اتحاد سره تعامل ته دوام ورکړي، او ورڅخه وغواړي چې د افغانستان په رسمیت پېژندلو کې هم د بریکس عضوه هېوادونه او هم نور هېوادونه مرسته وکړي

۲ د افغانستان اسلامي امارت ته مې وړاندیز دی، چې د بریکس اتحاد غړيو هېوادونو سره ناستو او سفرونو ته د دوام تر څنګ هغوي د افغانستان د کانونو او د اوبو پر مدیریت پانګې اچوني ته راوبولي.

۳ د افغان دولت ته یې مې وړاندیز ده، چې کوشش وکړي، د بریکس اتحاد غړيو هېوادونو ته د افغان تحصیل کرده ځوانانو به استولو سره په بیلابیلو برخو کې په خاص ډول سره ټکنالوجي، زراعت، د اوبو مدیریت، د هغوي څخه متخصصین جوړ کړي او یا حد اقل د بریکس د عضوه هېوادونو متخصصینو ته په هېواد کې د شرایطو به برابرولو سره دلته جذب کړي، او خپل د هېواد ځوان کدرونه پري په افغاني او اسلامي ماحول کې وروزي.

۴ بریکس اتحاد ته مې وړاندیز دی چې له خپل منځي اختلاف څخه لاس واخلي په خاص ډول سره د چین او هند اختلاف.

۵ بریکس اتحاد ته په کار دي، چې نوی توصیه بانک ته پراختیا ورکړي، د نړۍ په مختلفو هېوادونو کې څانګې خلاصه کړي، او بیلابیلو هېوادونو سره پر مختلفو پروژو پانګه اچونه ورکړي.

۶ دا چې د بریکس اتحاد دوه غړي هېوادونه د ملګرو ملتونو د امنیت شورا دایمي غړي دي، نو د ویتو د حق څخه په استفادي هغو پریکړو مخه ونسي چې د دویو د غړيو یا د هغو هېوادونو زیان پکې لیدل کیږي، چې په شکل د اشکالو له دوی سره وابسته ګی لري.

اخٹلیکونه

۱-قران کریم.

۲-احادیث.

۳-امله وال، شیرعلم (۱۳۹۷ ه ش) د نړیوالو اړیکو ارونه، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد.

۴- بصیرت، ع نبي، او شینواری، جمال (۱۳۹۹ ه ش) نړیوال سازمانونه، مسلم خپرندویه ټولنه، جلال اباد.

۵- موسی زاده، رضا (۱۳۹۱ ه ش) نړیوال سازمانونه، ژباړن، سید نظیم سمون، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد.

۱. <https://infobrics.org>
۲. www.bricsindia
۳. (<https://www.bbc.com/persian/iran-features-61903785>)
۴. (<https://infobrics.org->)
۵. (<https://guides.loc.gov/brics/articles-reports>)
۶. (www.ndb.int-)
۷. (www.noormags)
۸. (www.britannica.com)
۹. (<https://www.eligasht.com->)
۱۰. (<https://www.mgairan.com/web/articles/>)
(<https://www.golbargtravel.com>)
۱۱. <https://paydarymelli.ir/fa/news>)
۱۲. <https://infobrics.org>
۱۳. (<https://amp.dw.com/ps/%D9%BE%D9%A7>)
www.google.com&_tf=From/20/20)
۱۴. (<https://news.un.org/en/story/2022/04/1110782>)
۱۵. [DA%AF%D8%B1%- https://af.sputniknews.com/amp/20220820/](https://af.sputniknews.com/amp/20220820/))
۱۶. (<https://www.globaltimes.cn/page/202205/1266202.shtml>)
۱۷. [https://spnfa.ir/20220624/%D8%A2%D8%B1%DA%98%D8%A7%D9%A6%D8A\)-%DB%8C%D91133027.html](https://spnfa.ir/20220624/%D8%A2%D8%B1%DA%98%D8%A7%D9%A6%D8A)-%DB%8C%D91133027.html)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**